Yeni Alman Vatandaşlık Kanunu ve Türk Vatandaşlarına Etkileri

Uğur TÜTÜNCÜBAŞI*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK – ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Doçent Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, ugur.tutuncubasi@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7596-5865.

Makale geliş tarihi: 12 Ağustos 2024 **Makale kabul tarihi:** 5 Şubat 2025
Atıf önerisi: Tütüncübaşı, Uğur, "Yeni Alman Vatandaşlık Kanunu ve Türk Vatandaşlarına Etkileri", *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 83, Sayı 2, Nisan 2025, s. 1-53. DOI: 10.30915/abd.1532074.

Yeni Alman Vatandaşlık Kanunu ve Türk Vatandaşlarına Etkileri

Öz

Vatandaşlık, belirli bir devletle kişi arasındaki karşılıklı hak, görev ve yükümlülük ilişkilerini belirleyen hukuksal bağ olup, kişinin belirli bir devlete aidiyetini ifade eder. Her devlet sahip olduğu egemenlik hakkının bir sonucu olarak, kendi Anayasal düzenince belirlenmiş usuller uyarınca, kendi vatandaşlığının hangi şartlar altında kazanılacağı, kaybedileceği vb. konuları düzenleyen yasaları kendi takdirine göre yapar. Devletler göç veren veya göç alan ya da ülkesine göçmen çekmeye çalışan politikaları ve ihtiyaçları doğrultusunda kendi vatandaşlıklarını kazanma haklarını düzenlerler. Bu düzenlemeler zamanla ve ihtiyaca göre değişebilmektedir. Çalışmamızın konusunu oluşturan Alman vatandaşlık hukukundaki gelişmeler de aslen bu değişime güzel ve güncel bir örnek teşkil etmektedir. Zira Federal Alman hükümeti ihtiyacı olan nitelikli yabancı iş gücünü ülkesine çekmeye çalışmaktadır. Bunun için yabancıların vatandaşlığa alımını kolaylaştırması gerektiğinin farkındadır. Bu bağlamda Vatandaşlık Kanununda yer alan şartları esnetmiş ve özellikle -Türk vatandaşları için de önemli olan bir husus olan- çifte vatandaşlığı kabul etmiştir. Almanya örneği, orada yaşayan Türk vatandaşlarımız ile Türk kökenli Alman vatandaşlarının sayısının da fazla olması sebebiyle ayrıca önem taşımaktadır. Bu sebeple Türkiye'yi ve Türkleri yakından ilgilendiren bu mevzuat değişiklikleri ve getirilen olumlu yenilikler ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler:

vatandaşlık | Alman hukuku | çifte vatandaşlık | Yeni Alman Vatandaşlık Kanunu | Almanya'da yaşayan Türk vatandaşları

New German Citizenship Law And AND Its Effects On Turkish Citizens

Abstract

Citizenship is a legal bond that determines the mutual rights, duties and obligations between a particular state and a person and expresses the belonging of a person to a particular state. As a result of its sovereignty, each state, in accordance with the procedures determined by its constitutional order, makes laws regulating the conditions under which citizenship can be acquired, lost, etc. at its own discretion. States regulate the rights to acquire their own citizenship in line with their policies and needs, whether they are sending or receiving migration or trying to attract migrants to their country. These regulations may change over time and according to need. These regulations may change in time according to needs. The developments in German citizenship law, which is the subject of our study, actually constitutes a good and up-to-date example of this change. This is because the German Federal Government is trying to attract the qualified foreign labour force it needs. For this purpose, it is aware of the need to facilitate the naturalisation of foreigners. In this context, it has relaxed the conditions in the Citizenship Law and accepted dual citizenship, which is also an important issue for Turkish citizens. The example of Germany is of particular importance due to the high number of Turkish citizens and German citizens of Turks living there. For this reason, these legislative changes and positive innovations that are closely related to Turkey and Turks will be tried to be revealed.

Keywords:

citizenship | German law | dual citizenship | New German Citizenship Law | Turkish citizens living in Germany

GİRİŞ

Genel olarak vatandaşlık, kişi ile devlet arasındaki hukuki ilişkidir. Vatandaşlık şeklen belirli bir devlete aidiyeti ifade eder. Maddi içerik olarak, ferdin hukuken tespit edilmiş vasfı, hukuki bir statüdür. Başka bir ifadeyle vatandaşlık, belirli bir devletle kişi arasındaki karşılıklı hak, görev ve yükümlülük ilişkilerini belirleyen hukuksal bağ olup, kişinin belirli bir devlete aidiyetini ifade eder. Bu tanım vatandaşlığın sadece şeklî boyutunu ifade eden resmî ve soyut bir kavramdır. Vatandaşlık bir hukuki statü olarak görüldüğü sürece, yabancı statüsünden farklıdır ve devletler genellikle vatandaşlarına yabancılara nazaran daha fazla haklar tanır ve yükümlülükler yüklerler. Bunların başında siyasi haklar, kamu hizmetine girme hakkı ve askerlik yükümlülüğü gelir. Zira kural olarak yabancıların seçme ve seçilme hakkı yoktur. Bunun gibi bazı iş ve meslekleri de sadece o devletin vatandaşları yapabilir. Her devlet sahip olduğu egemenlik hakkının bir sonucu olarak, kendi Anayasal düzenince belirlenmiş usuller uyarınca, kendi vatandaşlığının hangi şartlar altında kazanılacağı, kaybedileceği vb. konuları düzenleyen yasaları kendi takdirine göre yapar[1].

[1] Erdoğan Göğer, Türk Tâbiiyet Hukuku, Ankara, Sevinç, 4. Bası, 1979, s.5-9; Osman Fazıl Berki, Devletler Hususi Hukuku, C. I, Ankara, Güzel Sanatlar, 7. Baskı, 1970, 15; Muammer Reşit Seviğ, Devletler Hususî Hukuku, İstanbul, Fakülte Matbaası, 1983, s.61-62; Yılmaz Altuğ, "Çok Vatandaşlık", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cil. 43, Sayı 1-4, 1977, s.191; Ergin Nomer, Türk Vatandaşlık Hukuku, İstanbul, Filiz, 21. Bası, 2015, s.3 vd.; Rona Aybay, Vatandaşlık Hukuku, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, s.4-5 ve 16; Vahit Doğan, Alper Yılmaz ve Lale Ayhan İzmirli, Türk Vatandaşlık Hukuku, Ankara, Rehber, 19. Baskı, 2023, s.3; B. Bahadır Erdem, Türk Vatandaşlık Hukuku, İstanbul, Beta, 5. Bası, 2016, s.5 vd.; Gülin Güngör, Tâbiiyet Hukuku, Ankara, Yetkin, 3. Bası, 2015, s.12 vd.; Turgut Turhan ve Feriha Bilge Tanrıbilir, Vatandaşlık Hukuku, Ankara, Yetkin, 4. Baskı, 2017, s.21; Işıl Özkan, "Yeni Vatandaşlık Türleri: Çağdaş bir Tipoloji mi?", Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, DEÜHFD, Cilt 21, Özel Sayı, 2019, s.2207-2208. Vatandaşlığın belli bir devletin iç hukuk düzeni ve siyasal yapısı tarafından belirlenen hakların ve yükümlülüklerin yöneldiği kişileri gösteren bir statü niteliğinde olduğu, devletsel teorinin sonucudur. Devletsel teori vatandaşlık kavramını sadece devlet yönünden ele almakta olup insanın iradesini ve çıkarını dikkate almamaktadır. Bu sebeple de devletsel teori sosyal gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Erdoğan Göğer, "Devletler

Ancak vatandaşlığın sadece devlet ile kişi arasındaki "hukuki bağ" olarak tanımlanması eksik sayılabilir. Zira bu tanım, kişinin, kültürel, sosyolojik, dini vb. konular açısından kendini hangi devlete daha yakın saydığını dikkate almamaktadır. Pozitif hukuk bu gibi öğeleri ancak istisnai durumlarda göz önüne almaktadır. Bu bağlamda vatandaşlık sosyal bir olayın hukukî ifadesidir. Vatandaşlığın somut yönü, vatandaşlığın içeriğini, bireyin bir devlete olan gerçek ve sosyal bağlarını ifade eder. Bireyin yaşadığı ülke ile olan fiziksel, kültürel, sosyal ve ekonomik bağları (fiili bağlar) ile vatandaşın kendisini bir ulusa veya topluma ait hissetmesi (aidiyet hissi), bireyin o vatandaşlıkla bağlantılı olarak günlük yaşamında ne kadar gerçek bir bağ kurduğunu gösterir. Burada ifade edilen görevsel (gerçek) vatandaşlık daha somut ve bireyin yaşamıyla ilgili olan yönlerdir. Bu sosyolojik teori kapsamında vatandaşlık, fiilî bir olaya hukuken sonuç atfedilmesidir. Zira kişi, ekonomik ve sosyal hayatına katıldığı toplumun bir parçasıdır[2].

Milletlerarası Adalet Divanı da vatandaşlık kavramını tanımlarken hukukî (şeklî) ve fiili (maddî) unsurları bünyesinde toplamıştır: "*Tâbiiyet, temelinde bir toplumsal bağlılık vakıası, karşılıklı hak ve görevlerle birlikte gerçek (effective-genunine) bir varlık, menfaat, ilgi ve duygu dayanışması yatan bir hukukî bağdır. Denilebilir ki, tâbiiyet ister doğrudan doğruya kanun vasıtasıyla ister yetkili makamın tasarrufuyla verilsin, kendisine izafe edilen ferdin, bu tâbiiyeti izafe eden devletin halkına herhangi bir devletin halkına nazaran daha sıkı bağlarla bağlı olduğu vakıasının hukukî ifadesinden*

Hususî Hukukunun Mahiyeti", *AÜHFD*, Cilt 27, Sayı 3, 1970, s.188; Güngör, *op. cit.*, s.8.

[2] Göğer, Devletler Hususî Hukukunun Mahiyeti, op. cit., s.188-189; Göğer, Türk Tâbiiyet Hukuku, op. cit., s.9; Güngör, Ibid., s.10-11; Alice Edwards, "The meaning of nationality in international law in an era of human rights: procedural and substantive aspects", in Nationality and Statelessness under International Law, editors Alice Edwards and Laura van Waas, Cambridge University Press, 1st edition, 2014, s.11 vd.

ibarettir"[3].

Alman kanun koyucu da Alman Vatandaşlık hukukunda 2000 yılında yaptığı köklü reform[4] ile, kendi toprağında uzun süredir yaşayan nüfusun önemli bir kısmının nesiller boyunca devlet topluluğunun dışında kalmasını ve devlet karşısında vatandaş hak ve yükümlülüklerinden mahrum bırakılmasını önlemeyi amaçlamıştır[5]. Alman Federal Anayasa Mahkemesi'nin içtihadına göre, demokratik siyasi haklara sahip olanlar ile sürekli olarak devlet yönetimine tâbi olan yurtiçi yerleşik nüfus arasında bir uyum sağlanması demokratik düşünceye uygundur[6]. Tam eşit katılım

[3] İlhan Unat, Nottebohm Kararı ve Tâbiiyetin Gerçekliği İlkesi, Ankara, Sevinç, 1966, s.21; Göğer, Devletler Hususî Hukukunun Mahiyeti, op. cit., s.189; Göğer, Türk Tâbiiyet Hukuku, op. cit., s.5-6. Neticede günümüz hukuk anlayışına uygun olarak vatandaşlığın hukuki niteliğinin tanımında iki unsuru birlikte dikkate almak gerekir. Bu unsurlardan ilki, vatandaşlık kavramının ifade ettiği kişi ile devlet arasındaki hukuki ilişki, ikincisi ise, vatandaşlık kavramında yer alan ve bireyin hukuken tespit edilmiş vasfı olarak ortaya çıkan hukuki statüdür. Yani vatandaşlık kavramını hem şeklî hem de maddi anlamını birleştirerek açıklamak gerekecektir. Bunun sonucunda Nomer'in ifade ettiği üzere: "Vatandaşlık kavramı şeklen belirli bir devlete aidiyeti (devletle kişi arasındaki hukukî ilişki) belirtmekte ve maddi içeriği itibariyle kişinin vasfı olarak ortaya çıkan bir hukukî statüyü ifade etmektedir". Nomer, op. cit.,
s.20-21; Göğer, Ibid, s.5.

[4] BGBl. I S.1618, "Staatsangehörigkeitsgesetz". 2000 tarihinde yürürlüğe giren Alman Vatandaşlık Reform Kanunu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Işıl Özkan ve Uğur Tütüncübaşı, "Türk ve Alman Hukukunda Çifte Vatandaşlığa İlişkin Gelişmeler," AÜHFD, Cilt 57, Sayı 3, 2008, s.599-634.

[5] Deutscher Bundestag Drucksache 14/533, 14. Wahlperiode-16.03.1999, 11. https://dserver.bundestag.de/ btd/14/005/1400533.pdf (E.T.: 05.12.2024).

[6] BVerfGE 83, 37, 51 f. 04.07.2012, https://www.bundesverfassungsgericht. de/SharedDocs/Entscheidungen/ DE/2012/07/cs20120704_2bvc000111.html (E.T.: 05.12.2024). Federal Anayasa Mahkemesi kararına konu olayda Belçika'da doğmuş iki Alman vatandaşı 2009 yılında yapılan Federal Meclis seçimlerinde oy kullanamamışlardır. Bunun sebebi ise seçmen olabilme şartlarını düzenleyen Federal Seçim Kanununda (Bundeswahlgesetz – BWG), Almanya dışında yaşayan Alman vatandaşlarının oy kullanabilmesi için kesintisiz en az üç ay süreyle Federal Almanya'da ikamet etmiş olma şartıdır (m.12). Davacılar aslen Alman vatandaşı olmakla beraber, hiçbir zaman kesintisiz üç ay Almanya'da ikamet etmedikleri için bu şartı yerine

ancak Alman vatandaşlığının kazanılmasıyla mümkün olur. Bu, özellikle federal, eyalet ve yerel yönetim düzeyinde seçme ve seçilme hakkı yoluyla sosyal yaşamın merkezî alanlarından biri olan siyasi katılımı da içerir. 2000 yılında yapılan reforma rağmen, Alman vatandaşlık mevzuatı, kişisel kimliklerinde birden fazla kültürel ve ulusal geçmişe sahip olan yabancıların ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte değildi[7].

2022 yılı sonunda Almanya'da yaklaşık 72 milyon Alman vatandaşı ve yaklaşık 12,3 milyon yabancı vatandaşlık sahibi insan yaşamaktaydı ve bunların yaklaşık 5,3 milyonu en az on yıldır Almanya'da bulunmaktaydı. Almanya'da en az on yıldır yaşayan yabancı nüfusa oranla vatandaşlığa kabul edilenlerin oranı sürekli olarak düşük bir seviyede kalmıştır. 2022'de bu oran sadece yüzde 3,1'di. Bu oran 2000 yılında Vatandaşlık Kanununda yapılan reformdan kısa bir süre sonra nispeten yükselmiştir (2000 yılında %4.85, 2001 yılında %4.43)[8].

Bu durum, yıllardır Almanya'da yaşayan ve bu nedenle toplumun ayrılmaz bir parçası olan yurt içi yerleşik nüfusun önemli bir kısmının hala fırsat eşitliğine katılmadığını göstermektedir. Bu nedenle mevcut Vatandaşlık Kanununun, göç geçmişi olan çok sayıda insanın ihtiyaçlarını ye-

getirememişler ve seçimlerde oy kullanamamışlardır. Bu nedenle de ilgili maddenin, seçimlerin genelliği ilkesine ve bu bağlamda Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Anayasa Mahkemesi davacıları bu hususta haklı bulmuş ve kanundaki ilgili hükmü Anayasaya aykırı bularak iptali yönünde karar vermiştir.

[7] Deutscher Bundestag Drucksache 20/9044, 20.Wahlperiode - 01.11.2023, 18. https://dip.bundestag.de /vorgang/gesetz-zur-modernisierung-des-staatsangehörigkeitsrechts-starmodg/303313 (E.T.: 05.12.2024)

[8] Deutscher Bundestag Drucksache 20/9044, 20. Wahlperiode - 01.11.2023, 18. Ayrıca bkz. https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2023/05/PD23_205_125.html#:~:text=Im%20Jahr%202022%20wurden%2015,im%20Vorjahr%20(5%20700).&text=Wer%20sich%20bereits%20nach%20sechs,dies%20%C3%BCber%20besondere%20Integrationsleistungen%20erreichen (E.T.: 25.07.2024).

terince karşılayabilmesi için modernize edilmesi gerekmekteydi[9]. Alman Vatandaşlık Kanununun modernize edilmesini sağlayacak bu köklü kanun değişiklikleri 27.06.2024 tarihinde yürürlüğe girmiştir[10]. Çalışmamızda önce Alman Vatandaşlık Kanununun değiştirilme gerekçeleri ve değişiklik öncesi hukuki durum genel hatlarıyla açıklanacaktır. Çalışmanın ikinci kısmında ise değişen şartlar kıyaslanarak getirilen yenilikler ortaya konulacaktır.

I. ALMAN VATANDAŞLIK HUKUKUNA DAİR GELİŞMELER

Alman koalisyon hükümeti, yeni Vatandaşlık Kanunuyla Almanya'da daha fazla insana vatandaşlık statüsünün güvenceli bir şekilde kazandırılmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, 1999 yılında ortak toplumsal-politik reform kapsamında Alman vatandaşlık hukukuna "*ius soli*" (toprak esasına dayalı vatandaşlık hakkı) ilkesinin getirilmesinde olduğu gibi, koalisyon hükümeti ortağı SPD, Yeşiller ve FDP Vatandaşlık Kanunu hususunda reform amacını sürdürmüştür. O dönemde olduğu gibi bugün de ilgili yasa büyük ölçüde, siyasi hakların sahipleri ile devletin yönetimi altında sürekli olarak yaşayan nüfus arasında bir uyum sağlanması gerektiğini savunan demokratik teori idealine dayanmaktadır. Ancak, 1999 yılındaki reform ve sonraki yıllarda getirilen diğer kolaylıklara rağmen, Almanya'da yaşayan yabancıların sayısı 1998'den bu yana yedi milyondan on iki milyona, yani neredeyse iki katına çıkmıştır. Artan göçün yanı sıra, vatandaşlık hakkı kazanmış olanların yalnızca az bir kısmının vatandaşlık için başvurması da bu durumun nedenlerinden biridir (§ 10 StAG). Koalisyon hükümetinin 2023 yılında federal meclise sunduğu "modernizasyon" tasarısının gerekçesi, Alman vatandaşlığına başvuru sayısının düşük olmasının başlıca nedeninin vatandaşlık kazanmanın şimdiye kadar genel olarak

[9] Deutscher Bundestag Drucksache 20/9044, 20. Wahlperiode - 01.11.2023, 18. https://dserver.bundestag.de /btd/20/090/2009044.pdf (ET: 05.12.2024).

[10] *BGBl. 2024 I Nr. 104 vom 26.03.2024*. https://www.gesetze-im-internet.de/stag/BJNR005830913.html (ET: 05.12.2024).

mevcut vatandaşlıktan vazgeçmeyi gerektirmesi olduğunu belirtmektedir. Reforme edilen yeni Vatandaşlık Kanunu, çifte vatandaşlığın önlenmesi ilkesini neredeyse tamamen terk etmektedir[11].

Alman Federal Hükümetinin 1 Kasım 2023 tarihinde meclise sunduğu yeni Vatandaşlık Kanunu tasarısıyla özellikle Türk vatandaşları gibi uzun süredir Almanya'da yaşayan ve toplumun vazgeçilmez bir parçası olan yabancılar için yürürlükte olan Vatandaşlık Kanununun artık ihtiyaçlara cevap veremediği ve günümüz modern dünyasına uygun olmadığı kabul edilmiştir. Bu sebeple de federal meclise sunulan tasarının adı isabetli olarak "Vatandaşlık Hukukunun "Modernleştirilmesine" İlişkin Kanun Tasarısı" olarak adlandırılmıştır[12].

A) ALMAN VATANDAŞLIK KANUNUNUN DEĞİŞTİRİLME (MODERNİZASYONU) SEBEPLERİ

27.06.2024 tarihinde yürürlüğe giren yeni Alman Vatandaşlık Kanununun genel gerekçesinin sorun ve hedef başlığı altında ifade edildiği üzere; Almanya'da vatandaşlığa kabul oranları uzun yıllardır düşük bir seviyede seyretmektedir ve diğer Avrupa ülkelerine kıyasla da nispeten düşük kalmıştır. Zira Avrupa istatistik ofisinin (*Eurostat*) verilerine göre[13], Almanya'nın

[11] Matthias Friehe, "Vorwort", in Zuwanderung und Zugehörigkeit, editör Matthias Friehe, Berlin, Duncker & Humblot, 2024, s.6-7.

[12] Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des Staatsangehörigkeitsrechts (StARModG). https://dip.bundestag.de/vorgang/gesetz-zur-modernisierung-des-staatsangehörigkeitsrechts-starmodg/ 303313 (ET: 05.12.2024).

[13] Diğer Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında, Almanya'nın ortalama vatandaşlığa kabul oranının, yani ülkede yaşayan yabancı nüfusun ilgili referans yılında vatandaşlığa geçen oranının, Avrupa Birliği ortalamasının oldukça altında olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği'nde bu oran 2020'de ortalama yüzde 2 iken Almanya'da sadece yüzde 1,1'dir. https://ec.europa. eu/eurostat/de/web/products-euro-indicators/-/3-30032020-ap; https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2021/05/PD21_248_125.html#:~:text =Im%20Jahr %202020%20lie%C3%9Fen%20sich,die%20Staatsangeh%C3%B6rigkeit%20eines%20EU27%2DMitgliedstaates (E.T.: 27.07.2024).

vatandaşlığa kabul oranları Avrupa Birliği ortalamasının altındadır. Oysa kanuni gereklilikleri yerine getiren mümkün olduğunca çok yabancının vatandaşlığa geçmesi ve böylece toplumsal birlikteliğin şekillenmesinde aktif bir rol oynaması tüm toplumun yararınadır. Ancak Alman Vatandaşlık Kanunu, göçmenlik geçmişi olan insanların ihtiyaçlarını dikkate almaya ve entegrasyon çabalarını yeterince teşvik etmeye yönelik değildi. Bu nedenle Vatandaşlık Kanunu "modernize" edilmeli ve göç alan ülkenin gereksinimlerine uyarlanmalıydı[14].

Yine genel gerekçeye göre; vatandaşlığa kabul, Almanya›da kalıcı olarak kalmak isteyen, özgür demokratik temel düzene bağlı olan ve geçimlerini sağlamak için bağımsız ekonomik güvence gerekliliğini yerine getiren yabancılar için kapsamlı katılım yolunu açmalıdır. Bu amaçla, Vatandaşlık Kanunu (*StAG*) modernize edilerek doğru çerçeve koşulları oluşturulmalıdır. Her şeyden önce bu modernizasyon, daha hızlı vatandaşlığa geçme fırsatlarını içermelidir. Vatandaşlığa kabul için gerekli şartları daha erken yerine getirebilmek amacıyla hızlı bir şekilde entegre ol-mak teşvik edici bir unsur olacaktır. Ancak bu durum, genel olarak birden fazla (çifte) vatandaşlığa izin verilmesini de kapsamalıdır. Birçok yabancı, Almanya'ya aidiyet hissetmekle birlikte, geldikleri ülkeyle de bir bağ hisset-tikleri için önceki vatandaşlıklarından vazgeçmek istememektedir. Alman toplumuna entegrasyon için, dil becerileri, eğitim, mesleki entegrasyon, kendi kaynaklarıyla geçimini sağlayabilme, sosyal ve sivil katılım, yurttaş-lık bilgisi ile özgür demokratik temel düzene bağlılık gibi hususlar, bir kişinin bir veya daha fazla vatandaşlığa sahip olup olmadığı sorusundan çok daha önemlidir[15].

Dahası, birden fazla vatandaşlıktan kaçınma ilkesi uzun zamandan beri

[14] Deutscher Bundestag Drucksache 20/9044, 20.Wahlperiode-01.11.2023, 1.

[15] Deutscher Bundestag Drucksache 20/9044, 20.Wahlperiode-01.11.2023, 1.

de facto vatandaşlığa kabul uygulamasıyla örtüşmemektedir[16]. Almanya'da 15 yılı aşkın bir süredir, tüm vatandaşlığa alınmaların yarısından fazlası birden fazla vatandaşlığın kabul edilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Bu eğilim sürekli olarak artmaktadır; 2022'de vatandaşlığa kabullerde birden fazla vatandaşlık oranı yüzde 74,1'e kadar çıkmıştır. Dolayısıyla, birden fazla vatandaşlıktan kaçınma ilkesi artık kural değil, sadece istisnadır[17].

Çifte vatandaşlık, sadece vatandaşlığı sonradan kazanmada değil, doğumla birlikte kazanılan vatandaşlıkta da karşımıza çıkmaktaydı. Zira ayrı vatandaşlığı olan ebeveynlerin çocukları da doğumla beraber aslen çifte vatandaş olabiliyordu (2022 yılında: yaklaşık 88.500 vaka). Aynı şekilde iki yabancı ebeveynden doğan çocuk *jus soli* yoluyla, yani doğum yeri-toprak esası olarak adlandırılan ve doğduğu ülkenin vatandaş-lığını almasını sağlayan şartların sağlanması durumunda da ebeveynlerinin vatandaşlığı yanında Alman vatandaşlığını kazanabiliyordu (2022: yaklaşık 35.700 vaka). Dolayısıyla, çok vatandaşlığa sahip Alman vatandaşlarının oranı 2000 yılından bu yana istikrarlı bir şekilde artmakta olup, bu durum belirgin sorunlara veya toplumsal tartışmalara yol açmamaktadır. Uluslararası bir karşılaştırma yapıldığında bile çoklu vatandaşlık büyük öl-çüde kabul görmektedir[18].

Çoklu vatandaşlığa genel olarak izin verilmesi aynı zamanda *jus soli* (doğum yeri/toprak) esasına göre vatandaşlık elde edilmesine yönelik "op-

[16] Tarik Tabbara, "Das Gesetz zur Modernisierung des Staatsangehörigkeitsrechts (StARModG)," Informationsbrief Ausländerrecht, no. 4, 2024, s.141; Peter J. Spiro, "Multiple Citizenship", in The Oxford Handbook of Citizenship, editors Ayelet Shacher, Rainer Bauböck, Irena Bloemraad ve Maarten Vink, London, Oxford University Press, 1st edition, 2017, s. 631 vd.

[17] Aslî vatandaşlıklarını kaybetmeden Alman vatandaşlığını kazananların oranı: 2018 yılında %59,3; 2019 yılında %61,9; 2020 yılında %63,2; 2021 yılında %69; 2022 yılında ise %74,1 (yani 168.545 kişi). https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2022. html?nn=283568 (E.T: 25.07.2024).

[18] Bkz. Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi: www.mipex.eu/access-nationality

siyon" düzenlemesinin artık geçerli olmadığı anlamına gelmektedir. Aşağıda da ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, Vatandaşlık Kanununda 2000 yılında yapılan reformla getirilen *jus soli* düzenlemesi, en az bir ebeveynin sekiz yıldır Almanya›da yasal olarak ikamet etmesi ve daimî ikamet hakkına sahip olması halinde yabancıların çocuklarının doğumla birlikte Alman vatandaşlığını kazanmaları anlamına gelmektedir. Bu şekilde doğumla birlikte hem ebeveynlerinin vatandaşlığını hem de Alman vatandaşlığını kazanan çocukların reşit olduktan sonra bu vatandaşlıklardan birini seçmeleri talep edilmişti (opsiyon sistemi)[19].

27.06.2024 tarihinde yürürlüğe giren yeni Alman Vatandaşlık Kanunuyla birlikte Almanya'da büyüyen *jus-soli* çocukları için opsiyon yükümlülüğü iptal edildi. Bu sayede artık yabancı anne ve/veya babadan Almanya'da doğan çocuklar birden fazla vatandaşlığa sahip olabilecek ve bunlar arasında bir tercih yapmak zorunda kalmayacaktır. Ayrıca bu yeni Kanun sayesinde -eskiden olduğu gibi sekiz yıl değil- beş yıldır Almanya'da ikamet eden yabancı anne/babanın çocukları doğumla birlikte Alman va-tandaşlığını da kazanabileceklerdir. Bu sayede kanun koyucunun amaç-larına uygun olarak Almanya'da yabancı ebeveynlerden doğan daha fazla çocuk doğumla birlikte Alman vatandaşlığını kazanacaktır[20].

Meclise sunulan Kanun değişikliğine ilişkin gerekçede belirtildiği üzere, vatandaşlığa kabul için gerekli olan sekiz yıllık mevcut asgari ikamet süresi çok uzundur ve birçok ülkede vatandaşlığa kabul için öngörülen beş yıl-lık standart ikamet süresine uymamaktadır[21]. Daha hızlı bir vatandaşlığa

[19] Yürürlükten kalkan eski Opsiyon sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.landkreis-augsburg .de/fileadmin/user_upload/Ausländeramt/Optionspflicht.pdf (ET: 05.12.2024).

[20] Deutscher Bundestag Drucksache 20/9044, 20.Wahlperiode-01.11.2023, 2 ve 19.

[21] Bkz. www.mipex.eu/access-nationality

kabul süreci, entegrasyon için teşvik yaratan iyi bir vatandaşlığa kabul kültürünün temel unsurudur. Bu nedenle, sürekli ikamet amacıyla nitelikli ikamet hakkına sahip olan ve bu nedenle genellikle Almanya'da kalan yabancılara, Almanya'da beş yıllık yasal ikametten sonra vatandaşlığa geçme fırsatı verilmesi isabetli olacaktır. Gerekçenin devamında, Alman vatandaşlığına geçmek için başvuruda bulunmak isteyen yabancılar, Almanya'daki sosyal yaşama uyum sağlamak için özel çaba sarf etmişlerse (örneğin özel eğitim veya mesleki başarılar, gönüllü çalışma veya özellikle iyi dil becerilerine sahiplerse) daha hızlı bir vatandaşlığa kabul seçeneğinin düzenlenmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir. Bu durumlarda, yabancının kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu aile üyelerini kamu fonlarına başvurmadan geçindirebilmesi ve "C1" dil testinin gerekliliklerini yerine getirmesi koşuluyla, vatandaşlığa kabul için aranan beş yıllık ikamet süresi üç yıla kadar indirilebilecektir. Almanya'nın, bu hızlandırılmış vatandaşlığa kabul seçeneğiyle Avrupa'daki diğer devletlerle karşılaştırıldığında vatandaşlığa alımda avantajlı duruma geleceği de gerekçede ifade edilmiştir[22].

Gerekçede son olarak, Almanya'nın ekonomik ve sosyal gelişimine önemli katkılarda bulunmuş olan misafir işçi kuşağı olarak adlandırılan yabancılara da vatandaşlığa alımda kolaylıklar getirilmesi amaçlanmıştır. Zira bu kişilerin başlangıçta Almanya'da sadece çalışma amacıyla geçici olarak kalıp kendi ülkelerine dönecekleri varsayılıyordu ve bu sebeple de geçmişte dil desteği veya entegrasyon kurslarından çok az faydalanabilmişlerdir. Bu nedenle, vatandaşlığa alımdaki dil gereklilikleri onlar için daha kolay hale getirilmekte ve vatandaşlığa kabul sınavına girme zorunluluğu hafifletilmektedir. Ciddi ve sürekli çabalarına rağmen "B1" seviyesinde Almanca dil becerisi edinemeyen ya da bunda zorlanan kişiler için, daha düşük bir dil seviyesini kanıtlama seçeneği de sunulmaktadır. Bu durumda ilgili kişinin günlük hayatta önemli bir sorun yaşamadan Almanca sözlü iletişim kurabildiğinin kanıtlanması halinde yetkili makamın takdiriyle istenen dil

[22] Deutscher Bundestag Drucksache 20/9044, 20.Wahlperiode-01.11.2023, 19.

belgesinden vazgeçilebilecektir[23].

B) 27.06.2024 TARİHLİ ALMAN VATANDAŞLIK (MODERNİZASYON) KANUNUNDAN ÖNCEKİ DURUM

1- Genel Olarak Vatandaşlığın Doğumla Kazanılması

Doğumla vatandaşlığın kazandırılması konusunda iki temel esas söz konusudur. Bunlar *ius sanguinis* (kan/soy bağı) ve *ius soli* (toprak/doğum yeri) esaslarıdır. *Ius sanguinis* esasında, doğan çocuğun bağlı olduğu ana ve/veya babasından vatandaşlık kazanması söz konusu olup, çocuğun nerede doğduğunun bir önemi yoktur. Soy bağı esasına göre çocuk hukuki bağı kurulan annesi ve/veya babasının vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu devletin vatandaşlığını aslen kazanmaktadır. *Ius sanguinis* esası, özellikle göç veren ülkelerce, vatandaşlarının menşe ülke ile ilişkilerini devam ettirmesi için tercih edilmektedir[24]. *Ius soli* esasında ise çocuk hangi ülkede doğmuşsa, o doğduğu yer devlet vatandaşlığını kazanır. Çocuğun anne ve/veya babası ile olan hukuki soy bağı bir önem arz etmeyip sadece doğduğu yer-ülke dikkate alınmaktadır[25].

Geleneksel olarak, Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde vatandaşlığın

[23] Deutscher Bundestag Drucksache 20/9044, 20.Wahlperiode-01.11.2023, 19-20.

[24] Aybay, *op. cit.*, s.25-26; Yılmaz Altuğ, *Devletler Özel Hukuku*, İstanbul, Çağlayan Kitapevi, 1995, s.34-35; Nomer, *op. cit.*, s.11 ve 53; Doğan, *op. cit.*, s.29-30; Erdem, *op. cit.*, s.8-9; Güngör, *op. cit.*, s.56 vd.; Necla Öztürk, *Yatırım Yoluyla İkamet Etme ve Vatandaşlık Kazanma*, İstanbul, On İki Levha, 2022, s.14; Hande Ünsal, "Doğum Anında Vatandaşlığın Kazanılmasında *Ius Soli* Esası", *MHB*, Cilt 43, Sayı 2, 2023, s.527-528.

[25] Aybay, *op. cit.*, s.25-26; Altuğ, *op. cit.*, s.35; Nomer, *op. cit.*, s.11 ve 53; Doğan, *op. cit.*, s.30; Erdem, *op. cit.*, s.8-9; Güngör, *op. cit.*, s.64 vd.; Öztürk, *op. cit., s.*14; Özkan, *op. cit.*, s.2205; Ünsal, *op. cit.*, s.523. Ancak bir çocuk doğumla birlikte hem hukuki soy bağı olan annesi ve/veya babasının vatandaşlığını kazanırken, bunun yanında doğduğu yer ülkesinde toprak esasının kabul edilmesi durumunda o yerin de vatandaşlığını aynı anda kazanabilir. Örneğin annesi İtalyan ve babası Türk vatandaşı olan Almanya'da doğan çocuk, ebeveynlerinden en az biri Alman Vatandaşlık Kanununda aranan şartları taşıyorsa, kan (soy bağı) esasını benimseyen İtalyan ve Türk vatandaşlığı yanında Alman vatandaşlığını da kazanabilir.

ius sanguinis (kan/soy bağı) esasına göre kazanılması söz konusudur[26]. Buna karşın vatandaşlığın *ius soli* (doğum yeri-toprak) esasına göre kazanılmasının Anglosakson hukuku ülkelerine özgü olduğu belirtilir[27]. Geleneksel *ius soli* esası, devletin topraklarında doğan tüm çocuklara, başka herhangi bir koşulu yerine getirme zorunluluğu olmaksızın, doğdukları ülkenin vatandaşlığını kazandırmayı ifade eder. Bu tür "koşulsuz *ius soli*" (*unconditional ius soli*)[28], ilgili ülkede yasa dışı olarak bulunan ebeveynlerden doğan çocukları da kapsamaktadır[29]. Geleneksel olarak göç alan

[26] Avrupa'da kural olarak "ius sanguinis" esası uygulanmasına karşın, az sayıda devlet "ius soli" yoluyla vatandaşlık kazanımını esas ilke olarak uygulamaktaydı. Ancak -bunlar arasında yer alan Moldova'nın Vatandaşlık Yasası'nın 11(1)(c) maddesi uyarınca sağladığı ius soli dışında- Birleşik Krallık'ın 1983'te ve İrlanda'nın da 2006'da bu kuralı değiştirmelerinden sonra Avrupa'da koşulsuz ius soli uygulanmamaktadır. Bununla birlikte birçok ülkede "koşullu ius soli" yolları mevcuttur. Bkz. Gerard-René de Groot and Olivier Vonk: "Acquisition of Nationality by Birth on a Particular Territory or Establishment of Parentage: Global Trends Regarding Ius Sanguinis and Ius Soli", Netherlands International Law Review, Cilt 65, Sayı 3, 2018, s.331; Ünsal, op. cit., s.552.

[27] Groot and Vonk, op. cit., s.320.

[28] Ius soli vasıtasıyla vatandaşlığın kazanılmasında geleneksel uygulama ius soli'nin koşulsuz uygulanmasıdır. Ancak Ius soli'nin "koşulsuz" uygulanması, ius soli'nin "münhasıran" uygulanmasından farklıdır. Ius soli'nin münhasıran uygulanmasında, doğumla vatandaşlık kazanmada başkaca hiçbir yönteme yer verilmeden yalnız ius soli esası uygulanmaktadır. Vatandaşlık yasalarında bu tür bir yaklaşımı benimseyen devletler bakımından, söz konusu devletin ülkesi dışında doğan çocuğa, ana-babasının her ikisi de söz konusu devletin vatandaşlığını taşıyor olsa dahi, o devletin vatandaşlığını kazanması kural olarak mümkün olmamaktadır. Bu durum vatansızlığı arttırıcı bir etki yaratmanın yanı sıra, çocuk ile ana ve babasının farklı vatandaşlıklarda olmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu nedenle modern vatandaşlık yasalarının hemen hepsinde, ius soli'nin münhasıran uygulanması yerine ius sanguinis esasıyla tamamlanarak uygulanmaktadır. Altuğ, op. cit., s.33. Ünsal, op. cit., s.552.

[29] Koşulsuz ius soli, hâlâ Amerika kıtasında genel bir kuraldır. Amerika kıtasında sadece Kolombiya, Dominik Cumhuriyeti, Haiti ve Surinam koşullu ius soli uygulamaları getirmiştir. Bahamalar ise bu tür bir düzenlemeye sahip değildir. Batı yarımküre dışında ise sadece Moldova Çad, Lesotho ve Pakistan

devletlerin toplumsal entegrasyonu hızlandırmak için *ius soli* esasını benimsedikleri, buna karşılık göç veren devletlerin ise, yurt dışına giden vatandaşlarının alt soyu ile bağlarını korumak amacıyla *ius sanguinis* esasını tercih ettikleri kabul edilir. Ancak bu geleneksel yaklaşım zamanla değişikliklere uğramış ve bazı istisnalar kabul edilmiştir. Bunun sonucunda çoğu devlet karma bir sistem kabul etmiş ve bu iki esastan birini aslî diğerini de talî olarak benimsemiştir[30].

Türk vatandaşlık hukukunda da aslî usul olarak *ius sanguinis* esası kabul edilmiş ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 7. maddesinde, Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan doğan çocuğun Türk vatandaşı olduğu düzenlenmiştir. Buna karşılık *ius soli* esası, sadece vatansızlığın engellenmesi amacına yönelik bir hukuki vasıta olarak, ana ve babasından vatandaşlık alamayan çocuklar ile Türkiye'de bulunmuş çocuklar bakımından talî esas olarak kabul edilmiştir (m. 9)[31].

Bu yaklaşım, *ius sanguinis* ilkesini temel esas olarak kabul eden Kara Avrupası ülkelerinde de genel kabul görmektedir[32]. Ancak II. Dünya Savaşı sonrasında artan göç hareketleriyle birlikte *ius soli* esası, göç alan ülkeler-

koşulsuz *ius soli* kabul etmektedir. Groot and Vonk, *op. cit.*, s.330-331; Ünsal, *op. cit.*, s.552-553.

[30] Ünsal, *op. cit.*, s.528.

[31] Nomer, *op. cit.,* s.72; Doğan *op. cit.*, s.54; Turhan ve Tanrıbilir, *op. cit.*, s.58; İnci Ataman-Figanmeşe, "Doğumla Kazanılan Vatandaşlıkta "Doğum Yerinin" Rolü Bakımından Türk ve Alman Vatandaşlık Hukuklarına Karşılaştırmalı Bir Bakış" in *Uluslararası Hukukta Gö ç ve Vatandaşlık* , editors Işıl Özkan ve Kazım Sedat Sirmen, Ankara, Yetkin Yayınları, 2023, s.74; Ünsal, *op. cit.*, s.524. Türk hukukunda toprak esasının tarihi gelişimi için bkz. Osman Fazıl Berki: "Türk Vatandaşlık Hukukunda Toprak Esasının Gelişmesi", *AÜHFD*, Cilt 27, Sayı 1, 1970, s.67-75; Ünsal, *op. cit.*, s.528 vd. Sercan Ecemiş, "Türk Vatandaşlığının Doğum Yeri (Ius Soli) Esasıyla Kazanılması", *DEÜ HFD*, Cilt 25, Sayı 1, 2023, s.231.

[32] Aksi halde vatansız kalacak çocuklar için "çözümleyici *ius soli" (Remedial Ius Soli for Otherwise Stateless Children)* bir koruma mekanizması olup dünyanın 88 ülkesinde farklı şekillerde uygulanmaktadır. Groot and Vonk, *op. cit.*, s.333-334; Ünsal, *op. cit.*, s.553-565.

de doğan ikinci veya üçüncü kuşak göçmenlerin doğum anından itibaren vatandaşlık kazanmasını sağlamak amacıyla da kullanılmaya başlanmıştır. Göç alan bu devletler *ius soli* ilkesinin uygulanmasını, ülkelerinde doğan çocukların bir veya daha fazla ek şartı yerine getirmesi koşuluna bağlamıştır. En yaygın koşul, ebeveynlerden birinin belirli bir oturma iznine sahip olmasıdır. Bu tür *ius soli* düzenlemeleri, "koşullu *ius soli*" *(conditional ius soli)* olarak adlandırılmaktadır[33].

Koşullu *ius soli*'nin özel bir türü de "çifte *ius soli" (Double Ius Soli)* olarak adlandırılır. Bu *ius soli* biçimi, ilk olarak Fransa›da 1889 yılında geliştirilmiş ve birçok başka ülke tarafından benimsenmiştir. Bu ilkeye göre, bir devletin topraklarında doğan bir çocuk, bir ebeveyninin de aynı devletin topraklarında doğmuş olması durumunda, doğduğu ülkenin vatandaşlığını kazanır. Geçmişte, bu tür bir çifte *ius soli*, genellikle baba tarafına bağlı olarak uygulanmıştır. Ancak, günümüzde erkekler ve kadınlara eşit muamele yapılmasını ciddiye alan devletler, çifte *ius soli* ilkesini hem anneden hem de babadan eşit şekilde uygulamak zorundadır. Dolayısıyla, bir çocuğun babası veya annesi ilgili devletin topraklarında doğmuşsa, doğduğu ülkenin vatandaşlığını kazanacaktır[34].

2- Alman Vatandaşlığının Doğumla Kazanılması

Alman Vatandaşlık Kanununun doğumla vatandaşlığın kazanılmasına dair düzenlemeleri geçtiğimiz yıllarda birkaç kez değiştirilmiştir. Alman Vatandaşlık Kanununun konuya ilişkin 4. paragrafında yer alan düzenle-

[33] Dünya genelinde, 24 ülke "koşullu *ius soli"* uygulamaktadır. Bu uygulamalar genellikle ebeveynin ikamet statüsüne odaklanır. Örneğin Portekiz'de, ebeveynin en az 5 yıl süreyle ülkede ikamet etmiş olması durumunda ülkesinde doğan çocuğuna vatandaşlık verilmektedir. Groot and Vonk, *Ibid*, s.332-333.

[34] Çifte *ius soli* esasını uygulayan Avrupa devletlerin başında Fransa, İspanya ve Lüksemburg gelmektedir. Groot and Vonk, *Ibid*, s.333. Ayrıca bkz. Ünsal, *op. cit.*, s.565 vd.

meleri kronolojik sırayla incelediğimizde öncelikle 01.07.1998 itibarıyla; anne veya babasından biri Alman vatandaşı olan çocuk, doğumuyla birlikte Alman vatandaşlığını kazanır (*jus sanguinis*/kan-soy bağı esası). Çocuk doğduğunda sadece babanın Alman vatandaşlığı varsa ve Alman yasalarına göre nesebin kanıtlanması için babalığın tanınması ya da tespiti gerekiyorsa, vatandaşlığın kazanılması için babalığın Alman yasalarına göre geçerli bir şekilde tespiti gerekir. Çocuk 23 yaşını doldurmadan önce, babalık tanıma beyanı verilmiş veya babalığın kanıtlanması işleminin başlatılmış olması gerekirdi[35].

01.01.2000 tarihi itibarıyla; yabancı anne ve babanın çocuğu olarak Almanya'da doğan çocuk, ebeveynlerinden birisi sekiz yıldır Almanya´da ikamet ediyor ve 28.08.2007 itibariyle, ebeveynlerinden birinin süresiz ikamet izni varsa veya İsviçre vatandaşı veya onun aile ferdi olarak Avrupa Topluluğu ve üye devletler ile İsviçre Konfederasyonu arasında imzalanan 21.07.1999 tarihli sözleşme zemininde serbest dolaşım hakkına sahipse[36] Alman vatandaşlığını kazanmaktaydı (*jus soli*/doğum yeri-toprak esası)[37].

[35] Alman Vatandaşlık Kanununa göre yurt içinde bulunmuş olan çocuk, aksi ispat edilinceye kadar Alman vatandaşının çocuğu kabul edilir (StAG m. 4/2 (mülga m. 2)). Alman Vatandaşlık Kanunun yaklaşımında Alman topraklarında doğan ve anababası ile soy bağı tespit edilemeyen çocukların aslında Alman vatandaşlarından doğduğuna dair bir karine (farazi bir soy bağının varlığı) kabul edilmiş olmaktadır. Bu nedenle bulunmuş çocuklara vatandaşlık verilmesinin *ius sanguinis* (kan-soy bağı) esası kapsamında gerçekleştiği de Alman öğretisinde ileri sürülmüştür. Ancak Alman öğretisinde ağırlıklı olarak kabul gören görüş, -bulunmuş çocuğa vatandaşlık kazandırılmasının asıl şartının çocuğun Almanya'da bulunmuş olması olduğundan- bu madde altında vatandaşlık verilmesinin *ius soli* (doğum yeri-toprak) esası kapsamında bir kazandırma olduğudur. Ataman-Figanmeşe, *op. cit.*, s.87-89. Ayrıca bkz. https://tuerkei.diplo.de/tr-de/service/-/1513836 (E.T: 09.12.2024).

[36] BGBl. 2001 II S. 810.

[37] Kay Heilbronner, Marcel Kau, Thomas Gnatzy ve Ferdinand Weber, *Staatsangehörigkeitsrecht*, München, C.H. Beck, 6. Auflage, 2017, §4, kn.1 vd.; Kay Heilbronner, *Asyl- und Ausländerrecht*, Stuttgart, Kohlhammer, Auflage, 2021, s.36-37.

Almanya'da doğum esasına bağlı olarak § 4/3 (veya § 40/b) uyarınca Alman vatandaşlığını kazanmış olan ve bunun yanında başka bir (çifte) vatandaşlığı da olan kişiler[38] kural olarak bir seçme yükümlülüğü (*Optionspflicht*) altında bulunmaktaydılar[39]. Opsiyon-seçme yükümlülüğüne tâbi bu kişiler, 21 yaşını doldurana kadar kendilerine yapılan resmî bir bildirimden sonra (23. yaşlarını doldurana kadar) Alman vatandaşlığını mı yoksa yabancı ülke vatandaşlığını mı muhafaza etmek istediklerini yazılı olarak bildirmek zorundaydılar (StAG § 29/1(4)). Eğer bu yönde bir bildirimde bulunmazlar ve yabancı vatandaşlığı kaybettiklerine ilişkin bir delil sunmamışlarsa, yasa gereği Alman vatandaşlıklarını kaybetmekteydiler (StAG § 29/3-6). Ancak 2014 yılında yapılan Kanun değişikliğiyle[40] bu seçme yükümlülüğünden; sekiz yıldır Almanya'da ikamet eden veya altı yıl boyunca Almanya'da okula gitmiş veya Almanya'da okul diploması almış veya Almanya'da meslekî eğitimini tamamlamış olan kişiler muaf tutulmuşlardır (StAG § 29/1a)[41].

3- Sonradan (Yetkili Makam Kararıyla) Alman Vatandaşlığının Kazanılması

Almanya'da yaşayan yabancılar ile eş ve çocukları için Alman vatandaşlığına alınma konusu uzun bir süre 1990 tarihli Alman Yabancılar Ka-

---

[38] 2017 yılının sonuna kadar yaklaşık 623.700 çocuk doğum yeri esası (*jus soli*) uyarınca Anne-Babalarının vatandaşlığı yanında Alman vatandaşlığını kazanmışlardır. Bkz. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF), Migrationsbericht 2016/2017, s. 217. https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/

[39] Avrupa Birliği'ne üye devletlerinden birinin veya İsviçre vatandaşlığına sahip olan gençlerin bu yönde bir yükümlülükleri bulunmamaktaydı (StAG § 29/1(3)).

[40] BGBl. I, S. 1714, 13.11.2014.

[41] Heilbronner, *op. cit.*, s.13-14 ve 37. Ayrıca bkz. https://www.bva.bund.de/DE/Services/ Buerger/Ausweis-Dokumente-Recht/Staatsangehoerigkeit/Optionsverfahren/

nununda düzenlenmişti[42]. Sistematik olarak konu daha sonra doğru bir şekilde[43] 2000 yılından yürürlüğe giren Alman Vatandaşlık Kanununda düzenlenmiştir[44]. 2000 tarihli Alman Vatandaşlık Kanununun 8. ve 10. paragrafları birlikte değerlendirildiğinde aşağıdaki şartları taşıyan yabancı, yetkili makam kararıyla Alman vatandaşlığını kazanabilmekteydi:

Yabancı kişinin, Almanya'da sekiz yıl (başarılı entegrasyon durumunda yedi ve çok iyi seviyede Almanca bilgisine sahip olma durumunda altı yıl)[45] boyunca sürekli ve yasal olarak yaşamış olması gerekmekteydi. Ayrıca, vatandaşlığa kabul sırasında sürekli (daimi) ikamet hakkına sahip olmak, kimlik ve vatandaşlık bilgilerinin tespit edilmiş olması, Anayasa'nın özgür demokratik temel düzenine bağlılığı kabul etmek, sahip olunan vatandaşlıktan feragat edilmesi, B 1 seviyesinde sözlü ve yazılı Almanca dil becerisine sahip olmak, yapılacak vatandaşlığa kabul testi ile Almanya'daki yasal ve sosyal düzene dair yaşam koşulları hakkında yeterli bilgi sahibi olduğunu kanıtlamak, kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini devletten herhangi bir yardım almadan sağlayabilecek durumda olmak, Alman toplum koşullarına entegrasyonun garanti altına alınması, özellikle aynı anda birden fazla eşle evlilik yapmamış olması ve cezaî bir suçtan dolayı mahkûmiyet almamış olması gerekmekteydi.[46]

Doğum yeri esasına göre yabancı anne-babanın çocuklarının kazandı-

[42] Ausländergesetz-AuslG § 85-91 (BGBl. I S. 1354-1356).

[43] Heilbronner, *Ibid.*, s.37.

[44] BGB1 I S.1618, T. 15.07.1999.

[45] StAG § 10/3. Heilbronner, *Ibid.*, s.14.

[46] Heilbronner, *Ibid.*, s. 37-38; Özkan ve Tütüncübaşı, *op. cit.*, s.606. Aşağıda da ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, söz konusu eski düzenlemedeki 8. paragraf -10. paragrafın aksine- genel olarak aynen korunmuş (sadece "Alman yaşam koşullarına entegrasyonun garanti altına alınmış olmasına" ilişkin 1. fıkranın 4 numaralı bendin son cümlesi kanundan çıkarılmıştır) ve bir tür istisnai vatandaşlığa alınma yolunu düzenlenmiştir.

ğı, Alman vatandaşlığında mevcut olan ve çifte vatandaşlığı engellemeyi amaçlayan, seçme (*option*) yükümlülüğüne benzer bir şart sonradan Alman vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar için de söz konusuydu. Zira mülga 10. paragrafın 4. fıkrası uyarınca kural olarak İsviçre veya AB üyesi devlet vatandaşlığı olmayan yabancıların, mevcut vatandaşlıklarından ayrılması şartıyla Alman vatandaşlığını kazanabilmeleri mümkündü. Ancak mevcut vatandaşlığından ayrılamaması veya bunun ağır sonuçlara sebebiyet vermesi durumunda ilgili yabancıya vatandaşlığını tutma-koruma hakkı verilmekteydi. Çifte vatandaşlığın engellenmesi ile daha iyi bir entegrasyonun sağlanacağı düşünülmekteydi[47].

C) YENİ ALMAN VATANDAŞLIK (MODERNİZASYON) KANUNU İLE GETİRİLEN DEĞİŞİKLİKLER

1- Genel olarak

26.03.2024 tarihinde Federal Resmî Gazetede yayımlanan yeni Alman Vatandaşlık (Modernizasyon) Kanunu 27 Haziran 2024 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir[48]. Bu Kanun ile vatandaşlığa alınma konusunda bir kısım esaslı değişiklikler yapılmış olmakla birlikte özellikle Türk vatandaşlarını ve Türk kökenli Alman vatandaşlarını yakından ilgilendiren çifte (çok) vatandaşlığa imkân veren yeni bir düzenleme de yapılmıştır. 27 Haziran 2024 tarihinden itibaren Alman vatandaşlığının yanında başka vatandaşlıklara da sahip olmak mümkün olmuştur. Bilhassa doğumla birden fazla vatandaşlığa sahip olan kişiler, eskiden olduğu üzere reşit olduklarından sonra artık Alman vatandaşlığı ile başka bir vatandaşlık arasında seçim yapmak zorunda kalmayacaklardır. Yani eskiden var olan "opsiyon yükümlülüğü" tamamen ortadan kaldırılmış ve yine eski Kanunda istisnai durumlar

[47] Florian Geyer, "StAG § 10", in *Ausländerrecht,* editor Rainer M. Hofmann, Baden Baden, Nomos, 3. Auflage, 2023), kn.44 vd.

[48] BGBl. 2024 I Nr. 104.

dışında kabul edilmeyen çifte vatandaşlık hakkı, yeni Kanunla genel olarak kabul edilmiştir. Buna ek olarak, Almanya Federal Cumhuriyeti'nde ikamet eden yabancıların vatandaşlığa kabul edilmeleri için gereken şartlar da hafifletilmiştir.

Yeni Kanunla birlikte Alman vatandaşlık hukukunda yapılan en önemli değişiklik, mülga Kanunun (istisnaları bir yana bırakılırsa) genel anlayışı olan "herkesin yalnız bir vatandaşlığı olmalıdır" ilkesinden tamamen vazgeçilmiş olmasıdır. Bu ilkeden vazgeçilerek bir kişinin aynı anda birden fazla vatandaşlığa sahip olmasının yolu açılmıştır. Özellikle II. Dünya savaşıyla beraber yaşanan göç hareketleri neticesinde bu ilke eski ehemmiyetini kaybetmiş ve Avrupa Vatandaşlık Antlaşmasında[49] da bu ilke göz ardı edilmiştir. Zira başlangıçta geçici göçmen olarak başka ülkelerde bulunan kişiler ve bilhassa ikinci ve sonraki kuşakların zamanla bulundukları devletlerde geçici olmadıkları ve yaşamaya devam ettikleri, geri dönmedikleri anlaşılmıştır. Bunun sonucu olarak da çifte vatandaşlık durumu zamanla bir vakıa olarak kabul edilmiştir[50].

Göç veren devletler kural olarak çifte vatandaşlığı kabul etmekteyken; göç alan devletler, bu yabancı kişilerin göç ettikleri ülkelere entegrasyonlarını engellediği düşüncesiyle çifte vatandaşlığı ağırlıklı olarak reddet-

[49] Convention on Nationality, Strasbourg 06.11.1997, Council of Europe, European Treaties, CETS 166 (www.coe.int). Antlaşma 01.03.2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak Türkiye her ne kadar Avrupa Konseyi üyesi olsa da Antlaşmaya taraf değildir. Antlaşma hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gülin Güngör, "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi", *Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'un Anısına Armağan, MHB,* Cilt
17- 18, Sayı 1-2, 1997-1998, s.229-250; Feriha Bilge Tanrıbilir. "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku", *Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan, MHB,* Cilt 22, Sayı 2, 2002, s.791-818.

[50] Nomer, , *op. cit.*, s.8-9; Aybay, , *op. cit.*, s.60; Doğan, *op. cit.*, s.26-27; Erdem, *op. cit.*, s. 14; Güngör, *op. cit.*, s.25-26. Ayrıca çifte vatandaşlık sebepleri ve önlenmesi hakkında bkz. Altuğ, "Çifte Vatandaşlık", *op.cit.*, s.192 vd.

mekteydiler[51]. Gelişen ve küreselleşen dünyada, genç nüfusun azalması, iş gücü ihtiyacının artması gibi sebeplerle, göç alan ülkeler de artık çifte vatandaşlığa engel olmak yerine, bu durumu belirli şartlara bağlayarak düzenleme yoluna gitmişlerdir. Alman Vatandaşlık Kanununda yapılan bu son değişiklikler de bu güncel ve değişen konjonktürün en güzel örneklerindendir.

2- Yeni Kanun Uyarınca Doğumla Alman Vatandaşlığının Kazanılması (StAG §4)

Anne veya babadan birisinin Alman vatandaşı olduğu durumlar açısından Kanunda bir değişiklik yapılmamıştır. Yine kanunun 4/1 paragrafı uyarınca; bir çocuk, ebeveynlerinden birinin Alman vatandaşı olması halinde doğumla Alman vatandaşlığını kazanır. Çocuğun doğumu sırasında sadece baba Alman vatandaşı ise, çocuğun vatandaşlığını kazanabilmesi için Alman hukukuna göre geçerli bir tanıma veya dava yoluyla soy bağının kurulması gerekir. Tanıma beyanının çocuk 23 yaşını doldurmadan önce yapılmış veya tanıma işleminin başlatılmış olması gerekir[52].

Yabancı anne ve babanın Almanya'da doğan çocukları ise, ebeveynlerinden birisi yasal olarak 5 yıldır Almanya'da ikamet ediyor ve süresiz ikamet iznine sahipse (*unbefristetes Aufenthaltsrecht*) doğumla birlikte Alman vatandaşlığını kazanır (*jus soli* esası) ve Alman doğum kütüğüne kaydedilir (StAG §4/3).

Eski düzenlemeden farklı olarak, yabancı anne veya babadan birisinin artık sekiz değil beş yıl Almanya'da yasal olarak ikamet ediyor olması yeterlidir. Ayrıca bu yeni Kanunla, -çifte vatandaşlığı engelleme amacıyla ge-

[51] Rona Aybay, "Çifte Uyrukluk Sorunu", *İnsan Hakları Yıllığı*, Sayı 15, 1993, s.103; Özkan ve Tütüncübaşı, *op. cit.*, s.623.

[52] Almanya'da bulunan bir çocuk (buluntu çocuk), aksi kanıtlanıncaya kadar bir Almanın çocuğu olarak kabul edilir (StAG § 4/2).

tirilmiş olan- seçme (*opsiyon*) yükümlülüğünü düzenleyen 29. paragraf da Kanundan çıkarılmıştır. Böylece doğumla Alman ve yabancı vatandaşlığı kazanmış olan çocuk reşit olduktan sonra artık bu vatandaşlıkları arasında bir seçim yapmak zorunda kalmayacaktır.

3- Yeni Kanun Uyarınca Yetkili Makam Kararıyla Alman Vatandaşlığının Kazanılması

Kanun koyucu belirli şartları sağlayan yabancılar için kanunun 8. ve 10. paragrafları uyarınca Alman vatandaşlığını kazanabilecekleri durumları düzenlemiştir. Evlilik ve kayıtlı medeni birliktelik durumunda ise yabancı eşin Alman vatandaşlığını kazanması durumunu Kanunun 9. paragrafında düzenlemiştir[53].

Alman Vatandaşlık Kanununda, Türk Vatandaşlık Kanunundan farklı olarak madde başlıkları yer almamaktadır. Bu bağlamda 10. paragrafta düzenlenen vatandaşlığın kazanım yolu, "genel olarak vatandaşlığa alınma" olarak ifade edilebilir. Ancak burada aranan şartların hepsini sağlayan yabancının vatandaşlığa alınması bir "hak" olarak ifade edilmekte ve şartların sağlanması durumunda yetkili makamın, yabancının Alman vatandaşlı-

[53] *Alman Vatandaşlık Kanunu § 9 uyarınca: "(1) Almanların eşleri veya kayıtlı medeni birliktelik hayat arkadaşları, üç yıldır Almanya'da yasal olarak ikamet ediyorlarsa ve evlilik veya kayıtlı medeni birliktelik iki yıldır devam ediyorsa, paragraf 10 (1)'deki koşullar altında vatandaşlığa kabul edilirler. Birinci fıkraya göre ikamet süresi, evlilik veya kayıtlı medeni birliktelik üç yıldır devam ediyorsa, kamu yararı nedeniyle kısaltılabilir. Alman eşlerin ya da kayıtlı medeni birlikteliklerin reşit olmayan çocukları, üç yıldır Almanya'da yasal olarak ikamet etmiyor olsalar bile, paragraf 10 (1)'deki koşullar altında vatandaşlığa kabul edilebilirler. § 10 (4), (4a), (5) ve (6) buna göre uygulanır.*

(2) Alman eşin veya kayıtlı medeni birliktelikteki hayat arkadaşının ölümünden veya evliliğin veya kayıtlı medeni birlikteliğin sona erdirilmesi kararının kesinleşmesinden sonra bir yıla kadar vatandaşlığa alınma başvurusunda bulunulması ve başvuru sahibinin evlilikten veya kayıtlı medeni birlikteliğinden olan ve hali hazırda Alman vatandaşlığına sahip reşit olmayan bir çocukla aile ilişkisi içinde velayet hakkına sahip ebeveyn olarak yaşaması halinde de 1. fıkra hükümleri geçerlidir".

ğına alınma talebini reddetme hakkı kural olarak bulunmamaktadır[54]. Buna karşın Kanunun 8. paragrafında düzenlenen vatandaşlığı kazanım yolu öğretide ve yargı kararlarında "takdiri vatandaşlık kazanımı" (*Ermessenseinbürgerung*) olarak ifade edilmektedir ve idarenin burada sayılan şartları sağlayan yabancının vatandaşlığa alınma konusundaki başvurusunu kamu yararı gerekçesiyle reddetmek konusunda bir takdir hakkı bulunmaktadır[55].

a) Genel Olarak Yetkili Makam Kararıyla Vatandaşlığa Alınma (§ 10 StAG)

Alman kanun koyucu 27 Haziran 2024 tarihinde yürürlüğe giren "Modernizasyon Kanunu" ile eskiden var olan düzenlemeleri ve şartları kural olarak ayakta tutmuş ama yukarıda açıklanan gerekçelerle de bu zamana kadar Alman vatandaşlığının kazanılması için aranan zor şartları yumuşatmış veya bazılarını tamamen iptal etmiştir. Bununla beraber antisemitizme ilişkin bir bent de Kanuna eklenmiştir.

Kanunun 10. paragrafı uyarınca öncelikle; Almanya'da beş yıldan beri yasal olarak ikamet eden[56] ve 34. paragraf uyarınca fiil ehliyetine sahip

[54] Geyer, *op. cit.*, kn.5; Uwe Berlit, Roland Fritz, Jürgen Vormeier ve Reinhard Marx, *Gemeinschaftskommentar zum Staatsangehörigkeitsrecht*, Neuwied, Luchterhand, 2023, § 10, kn.45-47.

[55] Berthold Münch, "Einbürgerungsrecht", in *Ausländer- und Asylrecht*, editor Reinhard Marx, Baden Baden, Nomos, 4. Auflage, 2021, s.311 ve 369-371; Thomas Oberhäuser, " StAG § 8 ", in *Ausländerrecht,* editor Rainer M. Hofmann, Baden Baden, Nomos, 3. Auflage, 2023), kn.1; BVerwG Urt. von 27.05.2010 - 5 C 8.09, Informationsbrief Ausländerrecht (InfAuslR), 10. Ausgabe, Bonn 2010, s.387-392.

[56] Almanya'daki mutad ikamet, altı aya kadar olan yurtdışı kalışlarında kesintiye uğramaz. Yurtdışında daha uzun süre kalınması durumunda, yabancının yabancılar dairesi tarafından belirlenen süre içinde ülkeye yeniden giriş yapmış olması halinde de mutad ikameti devam eder. Aynı durum, bu sürenin yalnızca menşe ülkede zorunlu askerlik hizmetinin yerine getirilmesi nedeniyle aşılması ve yabancının askerlikten veya alternatif hizmetten terhis edildikten sonraki üç ay içinde ülkeye yeniden giriş yapması halinde de geçerlidir (StAG § 12b).

olan veya yasal olarak temsil edilen bir yabancı, kimliği ve uyruğu açıklığa kavuşturulmuşsa[57], başvurusu üzerine aşağıdaki şartları yerine getirmesi durumunda vatandaşlığa kabul edilir (§10/1).

Kanunun 34. paragrafı uyarınca kişinin on altıncı yaşını tamamlamış ve sezgin olması vatandaşlığa başvuru işlemini şahsen yapmak için yeterlidir[58]. Eski düzenlemeden farklı olarak artık yabancının Almanya'da yasal olarak ikamet etmesi hususunda 8 değil 5 yıllık bir süre öngörülmüştür. Sürenin 5 yıla düşürülmesi ile Belçika, Hollanda, Fransa, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi göç alan ülkelerdeki süreye uyum sağlanmıştır. Bununla beraber vatandaşlığa başvuru yapacak yabancıların fazlalığı, idarenin işlem sürelerini de uzatacağı dikkate alınırsa maddenin beklenen faydayı sağlayabileceği şüphe arz etmektedir.[59].

Vatandaşlığa başvuran yabancı için aranan bu 5 yıllık ikamet etme süresi yabancının; 1- özel entegrasyon başarılarını, özellikle de iyi eğitim, mesleki veya profesyonel başarılarını veya toplumsal katılımını (*bürgerschaftliches*

[57] Aslen bu şartın pek geçerliliği kalmamıştır. Zira çifte vatandaşlığı engelleyen düzenlemeden vazgeçildikten sonra kişinin açıkça hangi devletin vatandaşı olduğunun pek bir önemi yoktur. Kişinin kimlik bilgileri sadece işlediği suçlar ve aldığı cezalar bakımından önem taşıyabilir ki, bu durumda da hangi devlet vatandaşı olduğunun bir önemi olmayacaktır. Bkz. Tabbara, *op. cit.*, s.141-142.

[58] Kural olarak burada Alman hukuku dikkate alınmaktadır. Ancak Alman hukukunun asgari şartları düzenlediği kabul edilir ve başvurucu yabancı, milli hukuku uyarınca 16 yaşından önce fiil ehliyetine sahip olmuşsa (örneğin 15 yaşında kaza-i rüştüne karar verilmişse), o zaman milli hukuku dikkate alınır ve kişi 16 yaşını tamamlamadan önce de başvuruda bulunabilir. Burada Alman milletlerarası özel hukuk kuralları uyarınca kişinin milli hukukuna bir genel atıf söz konusu olup, eğer yabancının milli hukukunun kanunlar ihtilafı kuralları başka bir hukuku yetkili kılıyorsa bu atıf dikkate alınacaktır (EGBGB Art 4/1). Bu yönde bkz. OVG Hamburg Beschl. von 17.4.1996 – Bs V 19/96, NvwZ-RR 1996, s. 708; Oberhäuser, *op. cit.*, kn. 10.

[59] Tabbara, *Ibid.*, s.142.

Ayrıca, vatandaşlık başvurusu yapacak olan yabancının eşi veya kayıtlı medeni birliktelik içinde yaşayan hayat arkadaşı ile reşit olmayan çocukları da, henüz Almanya'da yasal olarak beş yıl ikamet etmemiş olsalar bile, 1. fıkra uyarınca vatandaşlığa kabul edilebilirler (§ 10/2).

Engagement) kanıtlaması, 2- kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimlerini sağlayabiliyor olması ve 3- Avrupa Ortak Dil Referans Çerçevesinin C1 seviyesinde bir dil sınavının gerekliliklerini yerine getirebilmesi durumunda 3 yıla düşürülebilir (StAG § 10/3).

Yukarıda sayılan ön şartları sağlayan yabancının Alman vatandaşlığını kazanması için aranan diğer şartlar şunlardır:

— Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın özgür demokratik temel düzenine bağlı olduğunu ve özgür demokratik temel düzene, Federal Cumhuriyet'in veya bir devletin varlığına veya güvenliğine karşı yöneltilmiş girişimleri takip etmediğini veya desteklemediğini beyan eder (StAG §10/1-1): Bu şart önceki düzenlemede de yer almaktaydı. Ancak bu düzenlemeye ek olarak kanun koyucu maddenin devamında bu bağlamda bir ek şart getirme gereği duymuştur. Buna göre;

— Almanya'nın, adaletsiz Nasyonal Sosyalist rejimden kaynaklanan özel tarihi sorumluluğunu ve bunun sonuçlarını, özellikle de Yahudi yaşamının korunması gibi halkların barış içinde bir arada yaşamasını ve bir saldırı savaşının sürdürülmesi yasağını kabul eder (StAG §10/1-1a): Kanun koyucu; Antisemitizm, ırkçılık veya diğer insanlık düşmanı davranışlarla motive edilen eylemlerin, Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nda düzenlenen insan onuru güvencesiyle bağdaşmadığını ve bu Kanun anlamında özgür demokratik temel düzeni ihlal edeceği vurgusunu yapmıştır[60]. Ancak bu şartı § 34/1 uyarınca fiil ehliyetine sahip olmayan bir yabancının yerine getirmesi istenmeyecektir (§ 10/1-son cümle).

Ayrıca başvurucu yabancı §10/1 ve 1a da öngörülen bu şarta ilişkin beyanlarda bulunduktan sonra, aksi yönde eylemlerde bulunduğu tespit edilirse, kazanmış olduğu Alman vatandaşlığının § 35 uyarınca 10 yıl içerisinde iptal edilmesi söz konusu olabilecektir.[61]

[60] Söz konusu bendin eklenmesinde İsrail'e yapılan 7 Ekim 2023 saldırılarının da etkili olduğu iddia edilmektedir. Bkz. Tabbara, *Ibid.*, s.143.

[61] Ayrıca krş. Tabbara, *Ibid.*, s.142-144.

— Süresiz (daimî) ikamet iznine sahip olmak (StAG §10/1-2)[62]: Bu şart eski Kanundan aynen alınmıştır. Düzenleme uyarınca yabancının, başvuru esnasında ve dolayısıyla vatandaşlığa alınma sırasında mutad mes-keninin hukuka uygun olarak Almanya'da bulunması gerekir. Yani başvu-rucunun Almanya'da yerleşik olması ve kural olarak Alman İkamet Yasası (AufenthG) uyarınca bir ikamet izninin olması aranmaktadır. Bu bağlamda Türkiye ile AT arasında 12.9.1963'te imzalanan ve 1.12.1964'te yürürlüğe giren Ankara Anlaşmasının[63] 12. maddesi ile 23.11.1970'te imzalanan ve 1.1.1973'te yürürlüğe giren Katma Protokolün 36. maddelerinin Türk is-çilerine tanıdığı yerleşme ve çalışma haklarına ilişkin hükümleri de dikkate alınacaktır. Türkiye-AB ortaklık Konseyinin 1/80 sayılı kararı ile belirle-nen sürelerde[64] AB ülkelerinden birinde düzenli olarak çalışan işçilerin bu ülkelerde çalışma ve oturma izinlerinin devamı garanti altına alınmıştır. Ayrıca Türk işçilerinin onunla oturmaya hak kazanmış aile bireylerinin çalışma ve oturma hakları 7. madde ile düzenlenmiştir.[65] İkamet izninin türü ve İkamet Yasasına göre hukuka uygunluğu sınırlandırılmadığından dolayı 1/80 Ek protokolü uyarınca Almanya'da bulunan Türk vatandaşları da bu hükümden faydalanabileceklerdir.[66]

Sürenin hesaplanmasında, yani 5 yılın veya duruma göre 3 yılın dolup

[62] "veya İsviçre vatandaşı ya da aile ferdi olarak, 21 Haziran 1999 tarihli Avrupa Topluluğu ve Üye Devletleri ile İsviçre Konfederasyonu arasında kişilerin serbest dolaşımına ilişkin Anlaşmaya dayalı daimi ikamet hakkına veya ikamet iznine, AB Mavi Kartına veya İkamet Yasasının 16a, 16b, 16d, 16e, 16f, 17, 18f, 19, 19b, 19e, 20, 22, 23a, 24, 25 (3) ila (5) ve 104c maddelerinde sayılanlar dışındaki amaçlar için ikamet iznine sahip" olmak (StAG § 10/1-2).

[63] RG. 17.11.1964, S: 11858.

[64] 1/80 sayılı kararın 6. maddesine göre bir Türk işçisi 1 yıl yasal çalışmadan sonra aynı işveren nezdinde, 3 yıllık yasal çalışmadan sonra aynı meslek dalında, 4 yıllık yasal çalışmadan sonra o ülkede herhangi bir ücretli işte çalışma hakkına sahiptir.

[65] Özkan ve Tütüncübaşı, op. cit., s.614.

[66] Oberhäuser, op. cit., kn.4 ve bkz. dn. 11; Münch, op. cit., s.304 ve 307.

dolmadığında başvuru tarihi değil, vatandaşlığa alınmadaki karar tarihi dikkate alınacaktır. Ancak kişinin geçici değil devamlı olarak Almanya'da ikamet ediyor olup olmadığı, mutad meskeninin Almanya'da olduğunun tespitine bağlıdır. Kural olarak 6 aya kadar yurt dışında geçen süreler dikkate alınmaz (StAG § 12b/1). Bu anlamda hayat ilişkilerinin merkezinin Almanya'da olması gerekir. Bu sebeple her başvurucunun durumu ayrıca ve özel olarak değerlendirmelidir. Örneğin, Almanya'da yaşarken yurt dışına eğitim amaçlı giden bir kişi neticede Almanya'ya geri dönmüşse, hayat ilişkilerinin merkezinin hala Almanya olduğu kabul edilir.[67]

Her ne kadar 10/2 paragrafında süresiz (daimî) ikamet hakkı aranıyor olsa da, burada başvurucu yabancının sahip olduğu ikamet izni türününadının bir önemi yoktur. Önemli olan var olan ikamet izninin uzatılabiliyor olmasıdır ki, 1.1.2005 tarihinde yürürlüğe giren Göçmen Kanunu[68] ile şartlar sağlandığında tüm ikamet izinleri süresiz (daimî) ikamet iznine dönüştürülebilmektedir. Bu bağlamda süresiz izne dönüştürülebilen öğrenci ikamet izni ile geçen süreler de mutad mesken sürelerinin hesaplanmasında dikkate alınabilecektir.[69]

— Geçim şartı (StAG §10/1-3): Vatandaşlığa başvuran kişinin Sosyal Kanunun ikinci veya on ikinci kitabı kapsamında yardım talep etmeksizin kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerini geçindirebiliyor olması gerekir. Ancak eğer yabancı, tam zamanlı kazanç getiren bir işte çalışıyorsa ve son 24 ay içinde en az 20 ay bu işi yapmışsa veya eş (yada kayıtlı yaşam partneri) olarak bu çalışma şartını sağlayan bir kişi ve reşit olmayan bir çocukla aile ilişkisi içerisinde yaşamaktaysa bu şarttan vazge-

[67] Geyer, op. cit., kn.15-17; Berlit op. cit., kn.129-132; Münch, Ibid., s.314. Ayrıca bkz. BVerwG Urt. von 11.12.2012 – 1 C 15.11, kn.16 vd.

[68] 30 Juli 2004, BGBl. I S. 1950.

[69] Geyer, Ibid., kn.18; BVerwG Urt. von 26.4.2016 – 1 C 9.15, NVwZ 2016, 1811=BVerwGE 155, 47; Berlit, Ibid., kn.93 vd.; Münch, Ibid., s.305-306 ve 313.

çilebilir (StAG §10/1-3).

— Hukuka aykırı eylemi sebebiyle bir ceza almamış olmak (StAG §10/1-5): Yabancının almış olduğu bir kesinleşmiş cezasının bulunması durumunda, bunun vatandaşlığa alınmada ne kadar süre ile engel teşkil edeceği 10. paragrafta düzenlenmemiştir. Ancak yargı kararları ve idarenin uygulamasında, bu cezaların adli sicil kaydının silineceği sürenin dolmasından sonra dikkate alınmayacağı ifade edilmiştir[70]. Ayrıca; Çocuk Mahkemeleri Yasası uyarınca eğitim tedbirleri veya disiplin tedbirleri uygulanmasına dair verdiği cezalar ile 90 güne kadar para cezalarına çevrilen cezalar ile üç aya kadar denetimli serbestlik cezalarının dikkate alınmayacağı kabul edilmiştir (§ 12a/1). Ancak eğer yabancı, Alman Ceza Kanunu'nun 46/2-2 maddesi uyarınca Yahudi karşıtı, ırkçı veya diğer insanlık dışı yasadışı bir eylemden dolayı para veya hapis cezasına mahkûm edilmişse ve kararda böyle bir saik tespit edilmişse, § 12a/1 uygulanmaz.

Yabancının yurt dışında işlediği suçlar sebebiyle aldığı mahkûmiyet kararları, suçun Almanya'da cezalandırılabilir olarak kabul edilmesi, mahkûmiyet kararının hukuk devletine uygun bir usulle verilmiş olması ve cezanın orantılı olması halinde dikkate alınır. Ancak yine böyle bir mahkûmiyet, Federal Merkezi Adli Sicil Yasası uyarınca silinmesi gerekiyorsa artık dikkate alınamaz (§ 12a/2)[71].

— Yeterli düzeyde Almanca bilgisine sahip olmak (StAG §10/1-6): Başvurucunun Avrupa Ortak Dil Referans Çerçevesinin B 1 seviyesinde bir dil sınavını başarmasıyla bu şart sağlanmış olacaktır. Eğer vatandaşlığa kabul sırasında henüz 16 yaşını doldurmamış bir çocuk söz konusuysa, çocuğun dil gelişimi yaşına uygunsa bu şart sağlanmış sayılacaktır. 30 Haziran 1974 tarihinden önce Almanya'ya gelen misafir işçiler için de yeni kanunla bir istisna getirilmiş ve bu kişilerin, günlük yaşamda önemli bir sorun yaşamadan Almanca sözlü iletişim kurabiliyor olmaları dil şartı

[70] Geyer, *Ibid.*, kn.49-53; Tabbara, *op. cit.*, s.142.

[71] Geyer, *Ibid.*, kn.49-53; Tabbara, *Ibid.*, s.142.

açısından yeterli sayılmıştır (§ 10/4-son cümle).

Yine yeni Kanun ile eklenen bir fıkra sayesinde zorluklardan kaçınmak amacıyla yabancının, ciddi ve sürekli çabalarına rağmen yeterli Almanca bilgisine sahip olamadığını veya B1 seviyesinde Almanca öğrenmenin kendisi için -sürekli ve önemli ölçüde- zor olduğunu kanıtlayabilmesi halinde, yabancı dil şartı, yabancının günlük yaşamda önemli bir sorun olmaksızın Almanca sözlü iletişim kurabilmesiyle sınırlandırılabilecektir (§ 10/4a). Aynı şekilde yabancının fiziksel, zihinsel veya psikolojik hastalık veya engellilik durumu ya da yaşı nedeniyle dil şartını yerine getiremeyecek durumda olması halinde de bu şart aranmayacaktır (§ 10/6).

— Almanya'daki hukuk ve sosyal düzen ile yaşam ilişkileri hakkında bilgi sahibi olması gerekir (StAG §10/1-7): Bu şartın yerine getirilmesi için başvurucunun bir vatandaşlığa kabul sınavına katılması gerekecektir. Bu sınava hazırlanmak için katılımın zorunlu olmadığı vatandaşlığa kabul kursları düzenlenmektedir (StAG § 10/5)[72]. Uygulamada, yabancı başvurucu erkeğin selamlama esnasında yabancı bir kadının elini sıkmaması[73] veya evli bir kadın olan başvurucunun izni ile eşinin ikinci bir eşinin olması, vatandaşlığa bu şart kapsamında engel kabul edilmiştir[74].

Yapılan bu yeni düzenlemede, mülga hükümden farklı olarak "sahip olduğu önceki vatandaşlığını bırakır veya kaybeder" (mülga StAG §10/1-4) şartı çıkarılmış ve buna bağlı olarak istisnai durumlarda çifte vatandaş olabilmek için gerekli olan Alman vatandaşlığının korunmasına dair izin belgesi (*Beibehaltungsgenehmigung*) şartı da kaldırılmıştır. Bu sayede

[72] Bu testte dört seçenekli toplam 33 soru mevcut. En az 17 soruyu 60 dakika içerisinde doğru cevaplanması ile başarılmış sayılacaktır. Teste katılma sayısı konusunda bir kısıtlılık mevcut değildir. Geyer, *Ibid.*, kn.68.

[73] VGH BW Urt. von 20.8.2020 – 12 S 629/19.

[74] Geyer, *Ibid.*, kn.63. VG Greifswald Urt. von 19.4.2021 – 2 A 258/21. Aynı yönde bkz. Heilbronner *op. cit.*, kn.128 vd. Ayrıca krş. Berlit *op. cit.*, kn.330; Tabbara, *op. cit.*, s.144-145.

27.06.2024 tarihinden sonra Türk vatandaşlığının kazanılması halinde artık Alman vatandaşlığının otomatik olarak kaybettirilmesi söz konusu olmayacaktır[75].

b) Yetkili Makam Kararıyla Takdiren (İstisnai) Vatandaşlığa Alınma (§ 8 StAG)

Kanunun 8. paragrafı uyarınca Almanya'da yasal olarak ikamet eden, kimliği ve uyruğu açıklığa kavuşturulmuş, 34. paragraf uyarınca fiil ehliyetine sahip olan veya yasal olarak temsil edilen bir yabancı (§ 8/1-1);[76] hukuka aykırı eylemi sebebiyle bir ceza almamışsa (§ 8/1-2), kendi evi var veya yaşayacak bir yer bulmuşsa (§ 8/1-3) ve ayrıca kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağlayabilecek durumdaysa (§ 8/1-4) yetkili makamın takdirine bağlı olarak Alman vatandaşlığına alınabilir.[77]

Kanunda yer alan bu düzenlemeyle Alman vatandaşlığına alınmasında "kamu yararı bulunan" yabancılar dikkate alınmış ve yukarıda açıklanan 10. paragraftaki genel yoldan vatandaşlığa alınmada sayılan ayrıntılı şartlar aranmamıştır. Yeni Kanundaki bu düzenleme mülga 8. paragraf ile paralellik arz etmektedir. Ancak mülga düzenlemede bu şartlara ek olarak, yabancının, Alman yaşam-sosyal ilişkileri konusunda entegrasyonunun da garanti altına alınmış olması aranmaktaydı.

8. paragraf uyarınca yabancının, başvuru esnasında ve dolayısıyla vatandaşlığa alınma sırasında mutad meskeninin hukuka uygun olarak Almanya'da bulunması gerekir. Yani başvurucunun Almanya'da yerleşik olması ve kural olarak Alman İkamet Yasası (*AufenthG*) uyarınca bir ikamet

[75] https://tuerkei.diplo.de/tr-de/service/-/1513836

[76] Kanunun 34. paragrafı uyarınca kişinin on altıncı yaşını tamamlamış ve sezgin olması vatandaşlığa başvuru işlemini yapmak için yeterlidir.

[77] 1. fıkranın 2 ve 4 numaralı bentlerinin gerekliliklerinden kamu yararı nedeniyle veya özel zorluklardan kaçınmak için feragat edilebilir (StAG § 8/2).

izninin olması aranmaktadır. Bu bağlamda ikamet izninin türü ve İkamet Yasasına göre hukuka uygunluğu sınırlandırılmadığından dolayı 1/80 Ek protokolü uyarınca Almanya'da bulunan Türk vatandaşları da bu hükümden faydalanabileceklerdir[78].

Paragrafın devamında aranan "kendi evi var veya yaşayacak bir yer bulmuş (§ 8/1-3)" olma şartı ile alt kiracılık veya herhangi bir şekilde yaşamaya müsait olan bir yer kabul edilmektedir. Bu bağlamda birden fazla kişi ile paylaşılan ortak bir yer de konaklanacak yer şartını karşılamaktadır[79].

Son olarak 8. paragrafta yer alan "kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağlayabilecek durumda olma (§ 8/1-4)" şartı da geniş yorumlanmıştır. Zira, 28.05.2015 tarihli Alman Federal İdare Mahkemesinin kararı[80] uyarınca, kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişilere, yurt dışında yaşayan yakınları (veya nafaka alacaklıları) da dâhildir. Hatta yurt dışındaki nafaka alacaklısının bu yönde bir talebinin olup olmamasının bir önemi yoktur. Önemli olan Alman sosyal kasası için muhtemel bir "tehlike"nin mevcut olup olmadığıdır. Ancak öğretide haklı olarak bu durum eleştirilmiş ve mevcut olmayan bir nafaka alacağı sebebiyle sırf bir olasılıktan yola çıkarak bu şartın yerine getirilmediğini ileri sürmenin haksız sonuçlara yol açabileceği ifade edilmiştir[81].

Alman Federal İçişleri Bakanlığının, Vatandaşlık Kanununun tatbikine ilişkin tavsiyelerinde[82] 8. paragrafın kanun metninde yer almayan ve fakat

[78] Oberhäuser, op. cit., kn. 4 ve dn. 11; Münch, op. cit., s.304, 307.

[79] Oberhäuser, Ibid., kn.15; Berlit, op. cit., kn.115-121.

[80] BVerwG Urt. von 28.5.2015 – 1 C 23.14, InfAuslR 2015, s. 344.

[81] Oberhäuser, Ibid., kn.16-17; Berlit, Ibid., kn.147. Aksi yönde, Heilbronner op. cit., kn.38.

[82] Vorläufige Anwendungshinweise des Bundesministeriums des Innern (VAH-StAG) 2015: https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/themen/verfassung/stag-anwendungshinweise-06-15.html

ilgili hükmün uygulanmasını somutlaştıracak notlar yer almaktadır. Buna göre, mümkünse öncelikle 10. paragrafın uygulanıp uygulanamayacağının denetlenmesi gerekeceği ve mümkün değilse 8. paragrafın uygulanması gerektiği ifade edilmiştir. 8. paragrafın uygulanmasında da kural olarak -10. paragrafta olduğu gibi- başvuran yabancıdan 5 yıllık bir ikamet süresi (m. 8.1.2.2) ve yine en az B1 seviyesinde Almanca dil bilgisi (m. 8.1.2.1.1) aranmaktadır[83].

Ayrıca paragrafta düzenlenen kamu yararı sebebiyle istisnai olarak Alman vatandaşlığına alınacak kişiler arasında; eski Alman vatandaşları, Alman vatandaşlarının soyundan gelenler (evlat edinilmiş çocuklar dâhil) ve eski Alman vatandaşlarının soyundan gelen kişiler (m. 8.1.3.3) ile özellikle bilim, araştırma, iş, sanat, kültür, medya, spor veya kamu hizmeti alanlarında Almanya'nın çıkarına olan bir faaliyet için işe alınacak veya tutulacak kişiler gösterilmiştir (m. 8.1.3.5)[84].

c) Almanya'da İkamet (İzni) Sahibi Olmadan Vatandaşlığa Alınma (StAG § 14)

Bir yabancının Alman vatandaşlığına alınabilmek için kural olarak mutad meskeni Almanya´da olmalıdır. Yurt dışında bulunan bir yabancının vatandaşlığa alınması Federal İdari İşler Dairesinin takdirinde olup, yurt dışında ikamet eden yabancının istisnai olarak Alman vatandaşlığına alınmasının kişinin değil Almanya´nın kamu menfaatine olup olmadığına bakılır. Bu durumda -10. paragraftan farklı olarak- Alman vatandaşı olma hakkından bahsedilemez[85]. Yabancı kişi geçmişte Alman vatandaşlığına

[83] VAH-StAG 2015, s. 13-15; Oberhäuser, Ibid., kn.27-35.

[84] VAH-StAG 2015, s. 19.

[85] "Yurt dışında dünyaya gelen bir çocuğun Alman vatandaşı olan anne ve/veya babası 31.12.1999 tarihinden sonra yurt dışında doğmuş ve aynı zamanda çocuğun doğum tarihinde asıl ikamet yeri yabancı bir memleket olanların, zaten doğumla birlikte başka bir ülke vatandaşlığını kazanan çocukları doğumla birlikte doğrudan Alman vatandaşlığını kazanmazlar.

sahip idiyse ve tekrar vatandaş olması kamu yararına ise, tekrar vatandaşlık kazandırılabilir. Aynı şart küçük yaştaki çocukları için de geçerlidir (StAG §13).

Almanya'da ikamet etmeyen bir yabancının istisnai olarak Alman vatandaşlığına alınmasını düzenleyen 14. paragraf yeni kanunla değişikliğe uğramamıştır. Söz konusu düzenlemeye göre; mutad meskeni yurt dışında bulunan yabancı, Almanya ile vatandaşlığa alınmayı haklı kılacak bağları varsa 8. paragrafta yer alan şartlar altında vatandaşlığa alınabilir. Paragrafın ikinci fıkrası uyarınca da yabancı, bir Alman'ın eşi ya da kayıtlı medeni partneriyse, eşlerden ya da kayıtlı partnerlerden birinin yurtdışında kalmasının kamu yararına olması halinde, 1. fıkra uyarınca vatandaşlığa alınabilir.

Bu düzenlemede de 8. paragrafta olduğu gibi vatandaşlığa alınmada yetkili makamın takdir yetkisi söz konusudur. 14. paragraf uyarınca vatandaşlığa alınan kişilerin sayısı çok düşüktür[86]. Zira başvurucunun yabancının vatandaşlığa alınmasını haklı kılacak Almanya ile olan bağlantısını ispatlaması ve bu bağlantının Alman devletinin menfaatine olması gerekir. Bu yönde idare tarafından yapılmış açık bir tanım mevcut olmadığı gibi yargı kararları da henüz mevcut değildir[87]. 8. paragraftaki düzenlemeden yola çıkıldığında, yabancının bilim, araştırma, ekonomik, sanat, spor alanındaki hizmetleriyle kamusal hizmetleri dikkate alınarak ve ilgili Bakanlıktan

---

Vatandaşlık Yasası´nın 4. maddesinin 3. cümlesi ile bağlantılı 4. cümlesi. Eğer doğan çocuğun anne ve babası tarafından doğumdan sonra bir yıl içerisinde Almanya´daki yetkili nüfus idaresine veya bulundukları ülkedeki Almanya´nın yetkili dış temsilciliğine çocuğun doğum kütüğüne kaydedilmesi başvurusunda bulunurlarsa, çocuğa geriye dönük olarak doğum tarihi itibariyle Alman vatandaşlığı verilir". https://tuerkei.diplo.de/tr-de/service/-/1513836 (E.T.: 01.07.2024).

[86] Esther Weizsäcker, "StAG § 14", in *Ausländerrecht,* edit. Rainer M. Hofmann, Baden Baden, Nomos, 3. Auflage, 2023, kn. 1.

[87] Weizsäcker, *Ibid.*, kn.17.

bu hizmetlerin onaylanmasına ek olarak Dışişleri Bakanlığının da görüşü alınarak kişinin Alman vatandaşlığına alınması mümkün olabilir[88].

Almanya bağlantısı konusunda Alman dış temsilcilik web sayfasında[89] farklı örnekler verilmiştir. Buna göre, kişinin Almanya ile çok yönlü yakın ilişkisi varsa, bu bağlantıları da değerlendirme sürecinde dikkate alınır. Bu tür ilişkilere; geçmişte bir Alman vatandaşıyla olan evlilik veya hayat arkadaşlığı, uzun süre Almanya´da yaşamış olmak, kendi kullanımı için Almanya´da sahip olunan gayrimenkul, Alman sigorta kuruluşlarından emeklilik veya sigorta alacağının olması, Alman halkının mensubu olmak, Alman okulunda veya başka bir Alman eğitim kurumunda okumuş olmak, Alman derneğine üyelik, Alman kamu kuruluşunda veya Alman şirketinde çalışmak, Almanya için büyük hizmetlerinin olması gibi durumlar örnek olarak verilmiştir.

Ancak vurgulamak gerekir ki, Almanya´da yaşamayan kişilerin Alman vatandaşlığını kazanmaları nadir gerçekleşen bir durum olup Kanunda belirtili koşullar mutlaka yerine getirilmiş olmalıdır. Ayraca Federal İdari İşler Dairesi her bir vatandaşlık başvurusunda kamu menfaatinin olup olmadığını inceler ve ilgili karar tamamen idarenin takdirindedir[90]. Bu bağ-lamda yukarıda açıklanan kolaylaştırılmış şartlar ile Alman vatandaşlığının kazanılması ve özellikle 1974 öncesi Almanya'ya misafir işçi olarak gelen Türk vatandaşlarına sağlanan kolaylıklar, sadece Almanya'da ikamet etme-ye devam eden Türk vatandaşları için geçerli olup, kural olarak Türkiye'ye dönmüş gurbetçilerimiz veya onların çocukları için geçerli olamayacaktır. 14. paragrafın çok istisnai bir hüküm olduğu unutulmamalı ve 8. ile 10.

[88] Weizsäcker, Ibid., kn.24-25.

[89] https://tuerkei.diplo.de/tr-de/service/-/1513836 (Erişim tarihi: 01.07.2024).

[90] Vatandaşlık talep forumu kişinin ikamet ettiği yer Almanya dış temsilciliğine ibraz edilir. Başvuru evrakı yetkili dış temsilcilik tarafından incelenir ve görüş bildirilerek Federal İdari İşler Dairesine gönderilir. https://tuerkei.diplo.de/tr-de/service/-/1513836 (E.T: 01.07.2024).

paragraflarda yapılan kolaylaştırıcı değişikliklerin de sadece Almanya'da yerleşik bulunan yabancılar için geçerli olacağı dikkate alınmalıdır[91].

Vatandaşlık Kanunu uyarınca gerekli şartları sağlayan tüm başvurucu yabancıların (tüm vatandaşlığa alınma türleri bakımından) Alman vatandaşlığını kazanmaları, yetkili vatandaşlık makamı tarafından verilen vatandaşlığa kabul belgesinin teslim edilmesiyle gerçekleşir. Belge verilmeden önce ilgili kişi, "Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'na ve yasalarına saygı göstereceğini ve bunlara zarar verebilecek her türlü eylemden kaçınacağını" beyan etmelidir. Ve vatandaşlığa kabul belgesi kamuya açık bir vatandaşlığa kabul töreninde teslim edilecektir (StAG § 16).

II. ALMAN VATANDAŞLIK HUKUKUNDAKİ GELİŞMELERİN TÜRK VATANDAŞLARINA ETKİLERİ VE OLUMLU VATANDAŞLIK İHTİLAFLARININ ÇÖZÜMÜ

A) ALMAN VATANDAŞLIK KANUNUNDAKİ GELİŞMELERİN TÜRK VATANDAŞLARINA ETKİSİ

1960'lı yıllarda Avrupa'nın kalkınmasına katkı için başlatılan Türk işçi göçü sonucu bugün 6,5 milyonu Batı Avrupa'da olmak üzere 7,5 milyon Türk vatandaşı yurt dışında yaşamaktadır[92]. İkinci Dünya Savaşı sonrası sanayisini hızla büyütmeye çalışan Almanya, bu süreçte iş gücü açığını kapatmak için yabancı işçileri ülkeye davet etme yoluna gitmiştir. 30 Ekim 1961 tarihinde Türkiye ile Batı Almanya arasında imzalanan İşgücü Antlaşmasıyla birlikte, Türk işgücünün Almanya'ya resmi göçü

[91] Bkz.https://www.bva.bund.de/DE/Services/Buerger/Ausweis-Dokumente-Recht/Staatsangehoerigkeit/Ein buergerung/Ermessen14/Infobox_E14/Infobox_E14_6.html ve https://www.bva.bund.de/DE/Services/Buer ger/Ausweis-Dokumente-Recht/Staatsangehoerigkeit/Einbuergerung/Ermessen14/Infobox_E14/Infobox_E 14_9. html (E.T: 01.07.2024).

[92] https://www.aa.com.tr/tr/gundem/yurt-disinda-7-5-milyon-turk-vatandasi-yasiyor/3209684 (ET: 12.12.2024).

başlamıştır. Vatandaşlarımız 60 yılı aşkın bir süredir çalıştıkları ve yerleştikleri bu devletin vatandaşlığını kazanmak istemişlerdir. Ancak Alman kanun koyucunun vatandaşlık hususunda yaptığı düzenlemelerde kural olarak çifte vatandaşlığı kabul etmemesi, haklı olarak Türk vatandaşlarının var olan vatandaşlıklarından çıkıp Alman vatandaşlığını kazanmak konusunda tereddütlere sebep olmuştur. Zira yabancı bir devletin vatandaşlığını kazanabilmek için Türk vatandaşlığından çıkması gereken kişiler, bu yola başvurmaları durumunda Türkiye Cumhuriyeti karşısında bir "yabancı" sıfatını haiz olacaklardı. Bu sebeple de Türkiye'de sahip oldukları miras, taşınmaz edinme gibi bir kısım haklarını kaybedecekleri hususunda haklı bir endişeye sahiplerdi. Bu endişeleri gidermek isteyen ve vatandaşlarının yaşadıkları devletin vatandaşlığını kazanmalarını destekleyen Türk kanun koyucu, bu amaçla 1995 yılında mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda yapılan düzenlemeyle[93] "mavi kart" (eski adıyla "pembe kart") uygulamasını hayata geçirmiştir[94]. Bu düzenlemeyle Türk vatandaşlığından izin alarak çıkan kişiler Türkiye'de ayrıcalıklı yabancı muamelesi görerek istisnai durumlar haricinde Türk vatandaşlarının sahip olduğu haklara sahip olacaktır (TVK m. 28)[95].

27 Haziran 2024 tarihinde yürürlüğe giren yeni Alman Vatandaşlık Kanunu ile uzun süredir Almanya'da yaşayan Türk vatandaşları da olumlu anlamda etkilenecektir. Almanya'da yaşayan veya yaşamış olan Türkleri iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki, halen Türk vatandaşı olup koşulları sağladığı halde henüz Alman vatandaşlığını kazanmamış olan kişilerden oluşmaktadır. Diğer grup ise, mülga Alman Vatandaşlık Kanu-

[93] RG. 12.6.1995 - 22311.

[94] Ayrıntılı bilgi için bkz. Uğur Tütüncübaşı, "Türk Vatandaşlığından Çıkma ve 6304 Sayılı Kanun Kapsamında Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları (Yeni "Mavi Kart" Uygulaması)", *DEÜHFD*, Cilt 13, Sayı 2, 2011, s.153-194.

[95] En son 2012 yılında 6304 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle uygulamada yaşanılan bir kısım sorunların giderilmesi amacıyla TVK m. 28 yeniden düzenlenmiştir. RG. 18.5.2012, S. 28296.

nunda yer alan düzenleme gereği Türk vatandaşlığından çıkmak zorunda kalarak Alman vatandaşlığını kazanmış -mavi kart sahibi- eski Türk vatandaşlarıdır. Alman Vatandaşlık Kanununda yapılan bu yeni düzenlemeler sonucunda, zamanında Alman vatandaşlığını kazanabilmek için Türk vatandaşlığından çıkmak zorunda kalan bu ikinci grupta yer alan mavi kart sahibi eski Türk vatandaşları -Alman vatandaşlıklarını kaybetmeden- TVK m. 13 uyarınca[96] tekrar Türk vatandaşlığına dönebilecek ve çifte vatandaşlığa sahip olabileceklerdir.

Henüz Alman vatandaşlığını kazanmamış ilk grupta yer alan Türk vatandaşları ise, yeni Alman Vatandaşlık Kanununda yapılan değişiklikler sonucunda Almanya'da en az 5 yıldır yasal olarak ikamet ediyor ve yukarıda açıklanan diğer şartları da taşıyorlarsa -eski düzenlemeden farklı olarak- Türk vatandaşlıklarını da muhafaza ederek, Alman vatandaşlığını kazanabileceklerdir.

Ancak önemle belirtmek gerekir ki, bir kişinin vatandaşlığında rol oynayan belirli vakıa veya hukukî hâdiseler, kural olarak bu vakıa veya hukukî hâdiselerin meydana geldiği zamanda yürürlükte olan Kanun hükümlerine tâbi olurlar[97]. Bu ilkenin gereği olarak, aksi açıkça belirtilmediği sürece

[96] Türk vatandaşlığının ikamet şartı aranmaksızın yeniden kazanılması başlığını taşıyan Türk Vatandaşlık Kanununun 13. maddesi uyarınca "Millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla aşağıda belirtilen kişiler Türkiye'de ikamet etme süresine bakılmaksızın, Türk vatandaşlığını Bakanlık kararıyla yeniden kazanabilirler. a) Çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler". Kanunun 20. maddesinde ise, yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılmasının geçerliliği ve sonuçları düzenlenmiştir: " (1) Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin kararlar, karar tarihinden itibaren hüküm ifade eder. (2) Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılması eşin vatandaşlığına tesir etmez. Ana veya babanın velayeti kendisinde bulunan çocukları, diğer eşin muvafakat etmesi halinde Türk vatandaşlığını kazanır. Muvafakat verilmemesi halinde ana veya babanın mutad meskeninin bulunduğu ülkedeki hâkim kararına göre işlem yapılır. Türk vatandaşlığını birlikte kazanan ana ve babanın çocukları da Türk vatandaşlığını kazanır".

[97] Nomer, op. cit., s.32.

Alman vatandaşlığına alınmaya ilişkin bu yeni şartların, Kanunun yürürlüğe girdiği 27.06.2024 tarihinden önceki vakıa veya hukukî olayları da kapsayacak şekilde tatbik edilmesi mümkün değildir. Alman kanun koyucu da yeni kanunda bu yönde bir istisna hükme yer vermemiştir. Almanya'nın Türkiye'deki dış temsilcilik resmî web sayfasında da bu durum açıkça ifade edilmiştir: "Yasa *27 Haziran 2024 tarihinden önce meydana gelmiş veya gelecek durumlar için geriye dönük herhangi bir düzenleme içermemektedir. Eski edinim ve kayıp koşulları bu tür eski durumlar için geçerli olmaya devam etmektedir*"[98].

Bunun sonucu olarak Alman Vatandaşlık Kanunu uyarınca vatandaşlığa başvurmak isteyen yabancının (Türk vatandaşının), başvuru tarihinden geriye doğru 5 yıl (özel durumlarda 3 yıl) Almanya'da yaşıyor olması gerekir. Daha önce Almanya'da en az 5 yıl yaşamış ve Türkiye'ye dönmüş olan Türk vatandaşlarının, Almanya'da eskiden geçirdikleri süreler kural olarak dikkate alınmayacaktır. Bu konuda tek istisna yukarıda da açıklandığı üzere Kanunun 14. paragrafında düzenlenen özel hükümdür. Ancak unutulmamalı ki, yurt dışında (Türkiye'de) bulunan bir yabancının vatandaşlığa alınması Federal İdari İşler Dairesinin takdirinde olup, yurt dışında ikamet eden yabancının istisnai olarak Alman vatandaşlığına alınmasının kişinin değil Almanya´nın kamu menfaatine olup olmadığına bakılacaktır. Bu sebeple Türkiye'ye dönmüş eski gurbetçi vatandaşlarımızın bu imkândan faydalanması kural olarak mümkün gözükmemektedir. Alman kanun koyucu yapılan bu değişiklikle yurt dışında yaşayan Alman vatandaşlarının sayısını artırmayı değil, ülkesinde yaşayan yabancıların üyesi oldukları toplum içerisinde eşitliklerini sağlamak (örneğin seçme-seçilme hakkı tanımak) için gerekli ihtiyaçları karşılamayı ve nitelikli yabancı iş gücünü ülkesine gel-

[98] "*Das Gesetz enthält keine rückwirkenden Regelungen für Sachverhalte, die sich vor dem 27. Juni 2024 ereignet haben oder ereignen. Für solche Altfälle*

mesi/kalması için teşvik etmeyi amaçlamıştır[99].

B) OLUMLU VATANDAŞLIK İHTİLAFLARININ ÇÖZÜMÜ

Bu yeni Kanuni düzenlemeyle Almanya'da yaşayan ve çalışan Türk vatandaşları veya Türk kökenli (mavi kart sahibi) Alman vatandaşları çifte vatandaşlığa sahip olabilecektir. Ancak çifte vatandaşlık durumu, birden çok devletin vatandaşlık ilişkisinden doğan hak ve yetkilerini aynı kişi üzerinde kullanmalarına imkân sağladığından özellikle uygulanacak hukukun tespiti, diplomatik himaye, askerlik yükümlülüğü gibi konularda birçok olumlu vatandaşlık uyuşmazlıkları ortaya çıkabilir[100].

Milletlerarası Özel Hukuk alanında cevaplanması gereken soru, kişi hallerine ilişkin ihtilaflarda bu iki vatandaşlıktan hangisinin dikkate alınacağıdır. Zira kişi hallerine ve bu bağlamda aile hukukuna ilişkin ihtilaflar bakımından uygulanacak hukuk Türk kanunlar ihtilafı kurallarında genelde kişinin vatandaşlığına göre tayin edilmektedir. 5718 sayılı Türk Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanununda özellikle kişinin hak ve fiil ehliyeti (m. 9), vesayet (m. 10), gaiplik ve ölmüş sayılma (m. 11), nişanlılık (m. 12), evlilik (m. 13), boşanma ve ayrılık (m. 14), nesep (m. 16-17) ile menkul miras (m. 20) gibi şahsın statüsünü ilgilendiren alanlarda kişinin milli hukuku en önemli ve birinci basamakta bağlama noktasıdır. Bu sebeple çifte vatandaşlığa sahip kişiye Türk mahke-

[99] Deutscher Bundestag Drucksache 20/9044, 20. Wahlperiode - 01.11.2023, 22-23. Ayrıca bkz. Weizsäcker, *op. cit.*, kn.17 vd.

[100] "Bireyin, birden çok vatandaşlığı olması haline olumlu çatışma, hiç vatandaşlığı olmaması haline olumsuz çatışma denilmektedir". Erdoğan Göğer, "Çifte Vatandaşlık", *AÜHFD*, Cilt 44, Sayı 1, 1995, s.130 ve 168 vd.; Erin Nomer, "Türk Devletler Özel Hukukunda Çifte Vatandaşlık", *MHB*, Cilt 14, Sayı 1-2, 1994, s.55; Güngör, *op. cit.*, s.26; Ebru Karademir, "Türk Hukukunda Çifte/Çok Vatandaşlıktan Kaynaklanan Sorunlar", *DEÜHFD*, Cilt 20, Sayı 1, 2018, s.250. Ayrıca bkz. İnci Ataman Figanmeşe: "Çifte Vatandaşlık Halinde MÖHUK'un 4. Maddesinin b ve c Bentlerinin Uygulama Alanı", *MHB* 1999/2000, Sayı 1-2, s.96 vd.

meleri veya idari makamları önünde uygulanacak hukukun tespiti önem arz etmektedir.

Olumlu vatandaşlık ihtilaflarının çözümünde genel olarak kabul edilen yöntem, kişinin vatandaşlıklarından birisinin sorunu çözümleyecek maka-mın (mahkemenin) mensup olduğu -lex fori- devletin vatandaşlığı olma-sı durumunda, işbu devlet vatandaşlığının esas alınması şeklindedir. Lex fori'nin üstünlüğü, vatandaşlık kanunlarında yer alan hükümlerin devletin egemenlik hakkına dayanılarak sevk edilmiş olması ile açıklanmaktadır[101]. Aynı şekilde, bu prensibin bir uzantısı olarak, milli devletlerin birbirlerine karşı diplomatik himaye hakkını kullanamayacağı kabul edilmektedir[102].

Türk kanunlar ihtilâfı hukukunda olumlu vatandaşlık ihtilaflarının çözümü konusunda MÖHUK m. 4/1-b'de lex fori prensibi teyit edilmiştir: "Bu Kanun hükümleri uyarınca yetkili olan hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği hâllerde, bu Kanunda aksi öngörülmedikçe; birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk vatan-daşı olmaları hâlinde Türk hukuku"nun uygulanacağına ilişkin düzenleme, ilke olarak, Türk vatandaşlığının esas (öncelikli) olduğunu ve Türk huku-kunun uygulanacağını kabul etmiştir[103].

[101] Göğer, Çifte Vatandaşlık, op. cit., s.162-163; Nomer, op. cit., s. 37; Güngör, op. cit., s.26; Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik, "Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Olumlu Vatandaşlık İhtilâflarının Çözümü ve MÖHUK m. 4(1)(b) ve (c) Hükümlerinin Değerlendirilmesi", GÜHFD, Cilt 19, Sayı 1, 2015, s.123-124.

[102] Güngör, op. cit., s.27.

[103] Güngör, Ibid., s.29. "Devletler özel hukuku dışında kalan alanlarda da sözü edilen çözüm tarzı geçerlidir. Türk hukukunda yabancı devlet vatandaşlığı gerçek (effective-genuine) vatandaşlık olsa dahi, Türk vatandaşlığı karşısında tercih edilebilme imkânına sahip değildir". Nomer, Türk Devletler Özel Hukukunda Çifte Vatandaşlık, op. cit., s.58.

Yetkili hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği hallerde, aksine hüküm olmadıkça, dava tarihindeki vatandaşlık esas alınacaktır (MÖHUK m. 3). Bu durumda dava açıldıktan sonra taraflardan birisinin vatandaşlığı değişirse dahi uygulanacak hukukun tespitinde bu değişiklik dikkate alınmayacaktır. Ayrıca bkz. Göğer, Çifte Vatandaşlık,

Alman Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu (EGBGB-Medeni Kanun'a Giriş Yasası)'nda[104] da kişi birden fazla vatandaşlığa sahipse ve bunlardan biri Alman vatandaşlığıysa kural olarak bu vatandaşlığın tercih edileceği hükme bağlanmıştır (m. 5/1(son cümle))[105]. Alman hukukunda da -Avrupa Birliği'nin ilgili konularda kabul ettiği Kanunlardan önce de- ağırlıklı

---

op. cit., s.163; Karademir, *Türk Hukukunda Çifte/Çok Vatandaşlıktan Kaynaklanan Sorunlar, op. cit.,* s.253-254.

[104] Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche: BGBl. I S. 2494; 1997 I S. 1061.

[105] Alman Kanununda yer alan bu düzenlemede doğru bir şekilde "öncelikli olur (tercih edilir)" yüklemi kullanılmıştır (Ist die Person auch Deutscher, so geht diese Rechtsstellung vor- Kişi aynı zamanda Alman ise, bu hukuki statü öncelikli olur). Oysa MÖHUK m. 4'ün sonunda "uygulanır" yüklemi kullanılmıştır (Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk vatandaşı olmaları hâlinde Türk hukuku uygulanır). MÖHUK m. 4'te kanun koyucu, çifte vatandaşlık durumunda hangi vatandaşlığın esas alınacağını-tercih edileceğini ifade etmeyi amaçlamıştır. Hükmün yalnız lafsı dikkate alındığında her çifte vatandaşlık durumunda -vatandaşlıklardan birisi Türk vatandaşlığı ise- doğrudan Türk hukukunun uygulanması gerekeceği gibi bir anlam çıkmaktadır. Bu sebeple kanımızca maddenin sonunda yer alan "uygulanır" kelimesinin "tercih edilir" şeklinde değiştirilmesi daha isabetli olacaktır. Konuyu şöyle bir örnekle açıklamak mümkündür: MÖHUK m. 14 uyarınca, "Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri, eşlerin müşterek millî hukukuna tâbidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları hâlinde müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde Türk hukuku uygulanır". Bu hükümden yola çıkılırsa, eşlerden birisi Alman diğeri Türk vatandaşı olsa, çiftin müşterek milli hukukları bulunmadığı için müşterek mutad mesken hukukları uygulanacaktır. Ancak eşlerden biri sadece Alman ve diğeri Alman ve Türk vatandaşıysa 4. maddenin lafsından hareketle doğrudan Türk hukuku uygulanacaktır. Oysa burada çiftin müşterek milli hukuku olduğu kabul edilmese dahi, m. 14'ün ikinci basamağında yer alan müşterek mutad meskeninin araştırılması gerekir, doğrudan Türk hukukunun uygulanması değil. Konuya ilişkin hatalı olduğunu düşündüğümüz Yargıtay Kararları için bkz. Yargıtay 2. HD, E. 2004/9208, K. 2004/11702, T. 12.10.2004 (Kazancı); Yargıtay 2. HD, E. 2007/4214, K. 2008/1476, T. 13.02.2008 (Nuray Ekşi, 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a İlişkin Yargıtay Kararları, İstanbul, Beta, 2010, s.3-5). Ayrıca bkz. Bayraktaroğlu Özçelik, "Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Olumlu Vatandaşlık İhtilâflarının Çözümü ve MÖHUK m. 4(1)(b) ve (c) Hükümlerinin Değerlendirilmesi", s.136-139; Karademir, *op. cit.,* s.252-253.

olarak şahsın hukukunda ve buna bağlı aile hukukuna ilişkin kanunlar ihtilafı kurallarında kişinin vatandaşlığı ilk basamaktaki bağlama noktası olarak tercih edilmekteydi. Ancak AB'nin yasal düzenlemeleriyle birlikte artık birçok konuda vatandaşlık yerine mutad mesken bağlama noktası tercih edilmektedir. Bununla birlikte Alman kanunlar ihtilafı kuralları arasında kişinin vatandaşlığının bağlama noktası olarak dikkate alındığı konular da varlığını sürdürmektedir. Örneğin, hak ehliyeti (m. 7/1), gaiplik (m. 9), ad (m. 10), evlilik (m. 13), soybağı (m. 19) ve ölüme bağlı tasarrufların şekli (m. 26/1) konularında uygulanacak hukukun tayininde kişinin vatandaşlığı bağlama noktası olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda Avrupa Birliğinin, özellikle aile ve miras hukukuna ilişkin kanunlar ihtilâfı hukuku düzenlemelerinde uygulanacak hukukun tayininde "vatandaşlık" bağlama noktasına yer verilmekle birlikte, "vatandaşlık" bağlama noktasının, "mutad mesken" bağlama noktasına göre daha tâli bir yere sahip olduğu görülmektedir[106].

Çifte vatandaşlık konusunda bir diğer sorun, bu kişilerin askerliklerini hangi devlette yapacakları veya askerliklerini yapmışlarsa bunun diğer devlette de geçerli sayılıp sayılmayacağıdır. Bu hususta Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi[107], birden çok akit devletin vatandaşlığına sahip kişinin askerlik yükümlülüğünü, kural olarak, vatandaşlığını taşıdığı akit devletlerden sadece birine karşı yerine getirebileceğini kabul etmiştir (m. 21/1). Sözleşme, çifte askerlik yükümlülüğünü istisnai olarak sadece bir durumda öngörmüştür. Eğer kişi vatandaşlığını taşıdığı ve mutad meskeninin bulunduğu akit devlette askerlik hizmetini tamamlamış olup sonradan mutad meskenini vatandaşı olduğu diğer bir akit devletine nakletmişse, naklin yapıldığı devlete karşı askerli yükümlülüğü devam edecektir (m.

[106] Bayraktaroğlu Özçelik, *Ibid.*, s.115-117.

[107] European Convention on Nationality, Strasbourg, 6.XI.1997, European Treaty

21/3-e)[108].

Türk hukukunda ise mülga 1111 sayılı Askerlik Kanununun[109] 2. maddesi uyarınca, çifte vatandaşlığa sahip olan Türklerin, bazı şartlar altında vatandaşlığını taşıdığı diğer devlette askerlik yapmış olması halinde, Türkiye'de askerlik yapmış sayılmalarına olanak tanınmıştı. Birden fazla vatandaşlığa sahip yükümlülerin hangi ülkelerde yaptığı askerliğin zorunlu askerlik hizmetinden sayılacağı, bir Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenmişti ve bu listede yer alan devletler arasında Almanya da yer almaktaydı. Ayrıca bu kişilerin sadece fiili askerlik hizmeti değil, sivil kurum ve kuruluşlardaki hizmetleri de sayılmaktaydı[110].

Ancak 25.06.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7179 sayılı Askeralma Kanunu[111] ile yukarıda bahsedilen 1111 sayılı Askerlik Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır ve bu konularda yeniden düzenleme yapılmıştır[112]. 7179 sayılı bu yeni Kanun uyarınca, kişinin vatandaşı olduğu iki ülkeden birinde yapılan askerlik hizmetinin diğer ülkede sayılmasına dair muafiyet

[108] Güngör, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, op. cit., s.246 ; Tanrıbilir, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku, op. cit., s.814 vd.; Karademir, Ibid., s.256-257.

[109] RG. 12-17/7/1927, S. 631-635.

[110] 05.07.1993 tarihli ve 93/4613 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, RG. 25.07.1993-21648 (Bu ülkeler Almanya, Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Norveç, Yunanistan ve Tunus). Bkz. Nuray Ekşi, Askerliğin Vatandaşlık Üzerindeki Etkisi ve Özellikle Çifte Vatandaşlığa Sahip Kişilerin Askerlik Yükümlülüğü, İstanbul, Beta, 2. Bası, 2005, s.52.

[111] RG. 26.06.2019, S. 30813.

[112] 01.07.2011 tarihine kadar Almanya'da yapılan askerlik ya da sivil hizmet Türkiye tarafından tanınıyor ve Almanya'da zorunlu askerlik hizmetini tamamlamış olan çifte vatandaşlarımızın Türkiye'de askerlik yapması ve herhangi bir bedel ödemesi gerekmiyordu. Ancak 7179 sayılı yeni Askeralma Kanunu yürürlüğe girmeden önce de 01.07.2011'de Almanya'da askerlik ve sivil hizmetin zorunlu olmaktan çıkarılmasından sonra, Türkiye'nin tanıyacağı -çifte vatandaşları muaf tutacağı- bir zorunlu askerlik hizmeti kalmamıştır. Bkz. BGBl. I S. 678 (Nr. 19) Gesetz von 28.04.2011, Geltung ab 01.07.2011.

işlemleri, varsa ikili anlaşmalar kapsamındaki hükümlere göre yürütülür (m. 45). Ülkemizin bu konuda halihazırda, sadece Tunus ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ile ikili anlaşması bulunduğundan[113], sadece anılan ülkelerde yerine getirilen askerlik hizmeti ülkemizde muafiyet hakkı sağlamaktadır. Yurt dışında yapılan askerlik hizmetleri ikili antlaşmaların olduğu ülkeler hariç Türkiye'de sayılmamaktadır ve çifte vatandaşlık sahibi Türkler de Türkiye'de askerlik hizmetini yerine getirmek durumunda olacaklardır. Buna bağlı olarak Kanunun 38. maddesi uyarınca, "*Yabancı ülkelerde İkamet eden çok vatandaşlık hakkına sahip olanlar, durumlarını ispata yarayan belgeler ile bağlı bulundukları Türk konsolosluklarına başvurmaları hâlinde, bunların her türlü askerlik işlemleri, Bakanlık tarafından belirlenecek usul ve esaslara uygun olarak 35 yaşını tamamladıkları yılın sonuna kadar ertelenebilir*". Yine Kanuna göre, "*yurt dışında ikamet eden ve çok vatandaşlık hakkına sahip olanlar ile yurt dışında doğup yurt dışında ikamet eden ve süresiz ikamet iznine sahip olanlar en az üç yıl süre ile fiilen yabancı ülkelerde bulunmaları hâlinde çalışma şartı aranmadan*" dövizle askerlik hizmetinden yararlanabilirler (m. 39/2).

SONUÇ

Alman vatandaşlık hukukuna ilişkin mevzuat, günün şartlarına ayak uyduramadığı ve güncel ihtiyaçlara cevap veremediği için, 27 Haziran 2024 tarihinde yürürlüğe giren Modernizasyon Kanunuyla köklü değişikliklere uğramıştır. Yeni Kanun ile var olan Vatandaşlık Kanununun yapısı korunmuş, ancak özellikle vatandaşlığa alınma şartları önemli oranda hafifletilmiştir. Özellikle Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarını ve Alman vatandaşlığını daha önce kazanmış Türk kökenli vatandaşları ilgilendiren en önemli değişiklik hiç şüphe yok ki, -entegrasyonun önünde bir engel olarak görülen- çifte vatandaşlığı Türkler için engelleyen kuralın Kanundan çıka-

[113] https://www.konsolosluk.gov.tr/Procedure/ShowProcedureDetail/?procedureId=5&procedureDetailId=5038 (ET: 14.12.2024).

rılmış olmasıdır. Zira Türk vatandaşlarının Alman vatandaşlığını kazanmak için gereken şartları sağladıklarında son bir şart olarak mevcut Türk vatandaşlıklarından vazgeçmeleri isteniyordu. Aynı şekilde, gerekli şartları taşıyan Türk anne ve/veya babanın Almanya'da doğan çocukları da "doğum yeri esası" uyarınca Alman vatandaşlığını kazanabiliyor ama reşit olduktan sonra Türk ve Alman vatandaşlıklarından birini seçmeleri gerekiyordu. Bu seçme yükümlülüğünü 23. yaşını doldurana kadar yerine getirmeyen çifte vatandaşların elinden Alman vatandaşlığı alınıyordu. Şüphesiz bu zorunluluk birçok Türk vatandaşının şartları sağlamış olmasına rağmen Alman vatandaşlığına geçişine engel oluyordu. Zira kimse Alman toplumunun tam bir üyesi olurken, psikolojik de olsa köklerini ve geldikleri ülkeyle olan bağlarını koparmak istememektedir.

Yapılan değişiklik ile yeni kanun, ister doğumla ister sonradan kazanılan vatandaşlık söz konusu olsun, kimsenin kökenini oluşturan vatandaşlıktan vazgeçmesini, bir seçim yapmasını istememektedir. Yeni Kanunla Alman vatandaşlığına geçerken asıl vatandaşlığı muhafaza etme imkânı tanınmış olmasıyla, kişilerin köken ülkeleriyle olan duygusal ve kültürel bağlarına saygı gösterilmiş ve bu sayede de bireylerin aidiyet ve kimlik duygularının güçlenmesi sağlanmıştır.

Yapılan bu Kanun değişikliyle uzun süredir Alman toplumunun önemli bir parçasını oluşturan yerleşik yabancılar bakımından mevcut olan demokratik boşluk da doldurulmuş olacaktır. Vatandaşlıkları yanında Alman vatandaşlığını elde edebilecek olmaları, Alman vatandaşlığına sahip kişi sayısını artıracak ve bu kişiler de sahip olacakları seçme ve seçilme hakkıyla, uzun zamandır parçası oldukları Alman toplumunun şekillenmesinde ve evrilmesinde önemli bir rol alabileceklerdir.

Ancak elbette çifte vatandaşlığın kabul edilmesinde tek amaç Almanya'da yaşayan mevcut yabancıların bu yöndeki ihtiyaçlarına cevap vermek değildi. Zira küreselleşen dünya ile birlikte, özellikle gelişmiş ülkelerin nitelikli iş gücü ihtiyacı artmıştır. Var olan insan kaynağı bu ihtiyacı

karşılamaz hale gelince çare yabancı kalifiye iş gücünü ülkeye çekmek olacaktır. Ancak birçok modern toplum yabancı kalifiye iş gücüne, ülkelerine gelmeleri durumunda çeşitli imkânlar sunarken Almanya bu bakımdan geride kalmıştır. Özellikle Alman vatandaşlığını kazanmak isteyen bir yabancının kural olarak Almanya'da en az sekiz yıl ikamet ediyor olması gerekliliği birçok yabancı için Almanya'yı, özellikle de fazlaca alternatif olan bir iş pazarında pek cazip kılmamaktaydı. Bu sebeple vatandaşlığa alma ve bu bağlamda nitelikli iş gücünü çekebilme hususunda Avrupa Birliğindeki diğer devletlere nazaran geride kalan Almanya, çareyi vatandaşlık için aranan bu süreyi 5 yıla çekmekte bulmuştur. Hatta hızlı entegrasyon sağlayan ve dil seviyesini hızlı bir şekilde üst seviyeye getiren yabancılar için bu süreyi 3 yıla indirdi. Bu sayede geç de olsa nitelikli iş gücünün Almanya'ya gelmesi teşvik edilmiştir.

Son olarak Türk vatandaşları açısından önem taşıyan bir diğer düzenleme de 30 Haziran 1974 tarihine kadar Almanya'ya gelen -o zamanki dü-şünceyle- misafir işçiler için vatandaşlık yolunun kolaylaştırılmış olmasıdır. Alman devleti bu sayede gecikmeli de olsa, Almanya'nın kuruluşunda ve gelişiminde katkıları yadsınamaz yabancıların bu emeklerini onurlan-dırmayı ve hak ettikleri saygıyı göstermeyi amaçlamıştır[114]. Bu sebeple bu kişiler vatandaşlık testinden muaf tutulmuştur ve diğer yabancılar için Almanca dil şartında aranan yüksek seviye bu kişilerde artık aranmayacaktır. Bu sayede, dil veya vatandaşlık testini geçemediği için hâlihazırda henüz Alman vatandaşlığını kazanamamış olan bu kişilere Alman vatandaşlığının yolu açılmıştır.

Yapılan mevzuat değişikliği bir bütün olarak değerlendirildiğinde, yeni Vatandaşlık Yasası, Almanya'nın açık ve kapsayıcı bir topluma doğru gelişiminde önemli bir adımı temsil etmektedir. Vatandaşlığa kabul süre-

[114] Bkz. Tasarı sayfa 2, 19 ve 23 (Deutscher Bundestag Drucksache 20/9044, 20.Wahlperiode - 01.11.2023 (https://dserver. bundestag.de/btd/20/090/2009044.pdf). (E.T: 01.07.2024).

rinin kısaltılması, çifte vatandaşlığın tanınması ve Almanya'da doğan çocukların ve misafir işçi kuşağının özel olarak dikkate alınmasıyla Kanun, modern ve çeşitlilik içeren bir toplumun temel zorluklarını ve ihtiyaçlarını çözmektedir. Almanya'yı hayatlarının merkezi haline getirmiş olan insanların daha kapsamlı katılım ve entegrasyonunun önünü açmaktadır.

KAYNAKÇA

Altuğ Yılmaz. "Çok Vatandaşlık", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 43, Sayı 1-4, 1977, s.191-207.

Altuğ, Yılmaz. *Devletler Özel Hukuku*, İstanbul, Çağlayan Kitapevi, 1995.

Ataman Figanmeşe, İnci. "Çifte Vatandaşlık Halinde MÖHUK'un 4. Maddesinin b ve c Bentlerinin Uygulama Alanı", *MHB* 1999/2000, Sayı 1-2, s.95-115.

Ataman-Figanmeşe, İnci. "Doğumla Kazanılan Vatandaşlıkta "Doğum Yerinin" Rolü Bakımından Türk ve Alman Vatandaşlık Hukuklarına Karşılaştırmalı Bir Bakış" in *Uluslararası Hukukta Göç ve Vatandaşlık* , editors Işıl Özkan ve Kazım Sedat Sirmen, Ankara, Yetkin, 2023.

Aybay, Rona. "Çifte Uyrukluk Sorunu", *İnsan Hakları Yıllığı*, Sayı 15, 1993, s.100-108.

Aybay, Rona. *Vatandaşlık Hukuku*, 1. Baskı. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.

Bayraktaroğlu Özçelik, Gülüm. "Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Olumlu Vatandaşlık İhtilâflarının Çözümü ve MÖHUK m. 4(1)(b) ve (c) Hükümlerinin Değerlendirilmesi", *GÜHFD*, Cilt 19, Sayı 1, 2015, s.111-150.

Berki, Osman Fazıl. "Türk Vatandaşlık Hukukunda Toprak Esasının Gelişmesi", *AÜHFD*, Cilt 27, Sayı 1, 1970, s.67-75.

Berki, Osman Fazıl. *Devletler Hususi Hukuku*, C. I, Ankara, Güzel Sanatlar, 7. Baskı, 1970.

Berlit, Uwe, Roland Fritz, Jürgen Vormeier ve Reinhard Marx, *Gemeinschaftskommentar zum Staatsangehörigkeitsrecht*, Neuwied, Luchterhand, 2023.

De Groot, Gerard-René and Olivier Vonk. "Acquisition of Nationality by Birth on a Particular Territory or Establishment of Parentage: Global Trends Regarding Ius Sanguinis and Ius Soli", *Netherlands International Law Review*, 65/3, 2018, s.319–335.

Deutscher Bundestag Drucksache 20/9044, 20.Wahlperiode - 01.11.2023 (https://dserver. bundestag.de/btd/20/090/2009044.pdf

Doğan, Vahit, Alper Yılmaz ve Lale Ayhan İzmirli. *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Ankara, Rehber, 19. Baskı, 2023.

Ecemiş, Sercan. "Türk Vatandaşlığının Doğum Yeri (Ius Soli) Esasıyla Kazanılması", *DEÜHFD*, Cilt 25, Sayı 1, 2023, s.229-266.

Edwards, Alice. "The meaning of nationality in international law in an era of human rights: procedural and substantive aspects", *in Nationality and Statelessness under International Law*, editors Alice Edwards and Laura van Waas, Cambridge Univ. Press, 2014, s.11-43.

Ekşi, Nuray. *5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a İlişkin Yargıtay Kararları*, İstanbul, Beta, 2010.

Ekşi, Nuray. *Askerliğin Vatandaşlık Üzerindeki Etkisi ve Özellikle Çifte Vatandaşlığa Sahip Kişilerin Askerlik Yükümlülüğü*, İstanbul, Beta, 2. Bası, 2005.

Erdem, B. Bahadır. *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, Beta, 5. Bası, 2016.

Geyer, Florian. "StAG § 10", in *Ausländerrecht,* edit. Rainer M. Hofmann, Baden Baden, Nomos, 3. Auflage, 2023, *s.3127-3158.*

Göğer, Erdoğan. "Çifte Vatandaşlık", *AÜHFD*, Cilt 44, Sayı 1, 1995, s.127-181.

Göğer, Erdoğan. "Devletler Hususî Hukukunun Mahiyeti", *AÜHFD*, Cilt 27, Sayı 3, 1970, s.173-192.

Göğer, Erdoğan. *Türk Tâbiiyet Hukuku*, Ankara, Sevinç, 4. Bası, 1979.

Güngör, Gülin. "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi.", *Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'un Anısına Armağan, MHB*, Cilt 17-18, Sayı 1-2, 1997-1998, s.229-250.

Güngör, Gülin. *Tâbiiyet Hukuku*, Ankara, Yetkin, 3. Bası, 2015.

Hailbronner Kay, Hans Georg Maa□en, Jan Hecker ve Marcel Kau.

Staatsangehörigkeitsrecht, München, CH Beck, 6. Auflage, 2017.

Heilbronner, Kay, Marcel Kau, Thomas Gnatzy ve Ferdinand Weber. *Staatsangehörigkeitsrecht*, München, C.H. Beck, 7. Auflage, 2022.

Heilbronner, Kay. *Asyl- und Ausländerrecht*, Stuttgart, Kohlhammer, 5. Auflage, 2021.

Karademir, Ebru. "Türk Hukukunda Çifte/Çok Vatandaşlıktan Kaynaklanan Sorunlar", *DEÜHFD*, Cilt 20, Sayı 1, 2018, s.239-264.

Münch, Berthold. "Einbürgerungsrecht", in *Ausländer- und Asylrecht*, edit. Reinhard Marx, Baden Baden, Nomos, 4. Auflage, 2021, s.303-444.

Nomer, Ergin. "Türk Devletler Özel Hukukunda Çifte Vatandaşlık", *MHB*, Cilt 14, Sayı 1-2, 1994, s.55-62.

Nomer, Ergin. *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, Filiz, 21. Bası, 2015.

Oberhäuser, Thomas. "StAG § 8", in *Ausländerrecht,* edit. Rainer M. Hofmann, Baden Baden, Nomos, 3. Auflage, 2023, s. 3103-3120.

Özkan, Işıl ve Uğur Tütüncübaşı. "Türk ve Alman Hukukunda Çifte Vatandaşlığa İlişkin Gelişmeler." *AÜHFD*, Cilt 57, Sayı 3, 2008, s.599-634.

Özkan, Işıl. "Yeni Vatandaşlık Türleri: Çağdaş bir Tipoloji mi?", Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, DEÜHFD, Cilt 21, Özel Sayı, 2019, s.2205-2251.

Öztürk, Necla. Yatırım Yoluyla İkamet Etme ve Vatandaşlık Kazanma, İstanbul, On iki Levha, 2022.

Seviğ, Muammer Reşit. Devletler Hususî Hukuku, İstanbul, Fakülte Matbaası, 1983.

Spiro, Peter J. "Multiple Citizenship", in The Oxford Handbook of Citizenship, editors Ayelet Shacher, Rainer Bauböck, Irena Bloemraad ve Maarten Vink, London, Oxford University Press, 2017, s.621-643.

Tabbara, Tarik. “Das Gesetz zur Modernisierung des Staatsangehörigkeitsrechts (StARModG).” *Informationsbrief Ausländerrecht*, no. 4, 2024, s.141-147.

Tanrıbilir, Feriha Bilge. “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku.”, *Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan, MHB*, Cilt 22, Sayı 2, 2002, s.791-818.

Turhan Turgut ve Feriha Bilge Tanrıbilir. *Vatandaşlık Hukuku*, Ankara, Yetkin, 4. Baskı, 2017.

Tütüncübaşı, Uğur. “Türk Vatandaşlığından Çıkma ve 6304 Sayılı Kanun Kapsamında Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları (Yeni “Mavi Kart” Uygulaması)”, *DEÜHFD*, Cilt 13, Sayı 2, 2011, s.153-194.

Unat, İlhan. *Nottebohm Kararı ve Tâbiiyetin Gerçekliği İlkesi*, Ankara, Sevinç, 1966.

Ünsal, Hande. “Doğum Anında Vatandaşlığın Kazanılmasında *Ius Soli* Esası”, *MHB*, Cilt 43, Sayı 2, 2023, s.517-579.

Weizsäcker, Esther. “StAG § 14”, in *Ausländerrecht,* editor Rainer M. Hofmann, Baden Baden, Nomos, 3. Auflage, 2023, s.3202-3207.

www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/themen/verfassung/stag-anwendungshinweise-06-15.html

www.mipex.eu/access-nationality

www.tuerkei.diplo.de/tr-de/service/-/1513836